הלכות תלמוד תורה פרק ה - תמלול

סיכום השיעור

סיכום שיעור – רמב"ם הלכות תלמוד תורה, פרק ה'

הקדמה צום פרק

די פריערדיגע פרקים האבן געהאנדלט וועגן דער עצם חיוב תלמוד תורה, דינים פון לערנען מיט קינדער, לערנען מיט תלמידים, דער מתורגמן, און דינים פון בית המדרש. פרק ה' גייט בעיקר רעדן וועגן **כבוד רבו**.

מבנה פון ספר המצוות און הלכות תלמוד תורה: דער רמב"ם האט אין דער הקדמה צו הלכות תלמוד תורה אויסגערעכנט צוויי מצוות: (1) תלמוד תורה, (2) לכבד מלמדיו ויודעיו. פרק ה' איז **מלמדיו** – דער כבוד פאר דעם אייגענעם רבי. פרק ו' איז **יודעיו** – דער כבוד פאר יעדן תלמיד חכם בכלל.

דער אונטערשייד צווישן כבוד רבו און כבוד תלמיד חכם בכלל: אין ספר המצוות האט דער רמב"ם שוין געברענגט מערערע ענינים פון כבוד תלמידי חכמים – (א) מ'זאל זיך מדבק זיין אין תלמידי חכמים כדי צו לערנען פון זיי דרך הישר, (ב) א מענטש ווערט נשפע פון זיין סביבה, ממילא זאל ער זיך דרייען לעבן תלמידי חכמים, (ג) א חלק פון קנין תורה איז ארויפקוקן אויף א תלמיד חכם. **אבער דא אין פרק ה' רעדט מען פון עפעס אנדערש – א פערזענליכע קשר** צום אייגענעם רבי. אזוי ווי כיבוד אב איז נישט ווייל דער טאטע איז סתם א טאטע, נאר ווייל ער איז **דיין** טאטע, אזוי איז כבוד הרב נישט ווייל ער איז סתם א חשוב'ער איד, נאר ווייל ער איז **דיין** רבי וואס האט **דיר** געברענגט לחיי העולם הבא. דער סדר אין רמב"ם גייט פון דעם פערזענליכן צום אלגעמיינעם: קודם כבוד רבו (פרק ה'), נאכדעם כבוד תלמיד חכם בכלל (פרק ו').

הלכה א' – כבוד רבו יותר מאביו

רמב"ם'ס ווערטער:

"כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו, כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו, ורבו יותר מאביו. שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה הביאו לחיי העולם הבא."

פשט:

אזוי ווי מ'איז מצווה אויף כבוד און מורא פון דעם טאטן, אזוי איז מען מחויב אין כבוד און מורא פון דעם רבי – און נאך מער ווי דעם טאטן. דער טאטע האט אים געברענגט צו חיי העולם הזה, אבער דער רבי וואס האט אים אויסגעלערנט חכמה האט אים געברענגט צו חיי העולם הבא.

חידושים:

1) **דער קל וחומר פון כיבוד אב צו כבוד הרב:** דער יסוד פון כבוד הרב איז א קל וחומר פון כיבוד אב. פארוואס דארף מען מכבד זיין א טאטע? ווייל ער האט דיר געגעבן לעבן. א רבי גיט דיר **אויך** לעבן – אבער א העכערע סארט לעבן: חיי הנשמה, חיי הדעת. דער גוף שטארבט, אבער דער דעת וואס מ'איז קונה בלייבט אויף עולם הבא. דאס שטימט מיט דעם רמב"ם'ס שיטה אין אנדערע ערטער וועגן דעם מהות פון עולם הבא.

2) **באמערקונג אז הלכות כיבוד אב שטייט ערשט שפעטער אין רמב"ם:** דער רמב"ם רעפערירט דא צו כיבוד אב ואם, אבער די הלכות גופא שטייען ערשט אין הלכות ממרים, וואס איז ביים סוף פון דעם רמב"ם. אין דעם מנין המצוות פון הלכות תלמוד תורה איז כיבוד אב נאך נישט פארגעקומען.

3) **קשיא אויף דעם קל וחומר – א טאטע וואס האט אים געלערנט בעיסיקס:** אפילו א טאטע וואס איז נישט קיין תלמיד חכם, אויב ער האט מקיים געווען מצוות חינוך – אויסגעלערנט אלף בית, חומש, בעיסיק לערנען – האט ער אים דאך **אויך** געברענגט לחיי העולם הבא! דער טאטע האט אים געגעבן **ביידע** – חיי העולם הזה **און** חיי העולם הבא. ממילא, וואס איז דער קל וחומר פון רבי איבער טאטע? א מעגליכע תירוץ: "תורה צוה לנו משה" און אזעלכע בעיסיקס איז נאר מצוות, נישט חכמה וואס ברענגט לחיי העולם הבא – ווייל דער רמב"ם רעדט פון **חכמת התורה וואס איז מער ווי מצוות**, פון דעת, פון סברא. אבער אויב דער טאטע האט אים טאקע אויסגעלערנט תורה, בלייבט עס שווער.

רמב"ם'ס ווערטער (המשך):

"וכיצד? רואה אבידת אביו ואבידת רבו – של רבו קודמת לשל אביו. אביו ורבו נושאים במשא – מניח של רבו ואחר כך של אביו. אביו ורבו שהיו שבוים בשביה – פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו. אבל אם היה אביו תלמיד חכם – פודה את אביו תחילה."

פשט:

דריי פראקטישע נפקא מינות: (1) השבת אבידה – דעם רבי'ס אבידה קודם, (2) פריקת משא – דעם רבי'ס משא קודם, (3) פדיון שבויים – דעם רבי קודם אויסליי׳זן. **אבער** אויב דער טאטע איז א תלמיד חכם, איז דער טאטע קודם.

חידושים:

4) **קשיא: פארוואס זאגט דער רמב"ם "תלמיד חכם" און נישט "רבו"?** אין דער גמרא שטייט "אביו שהוא רבו" – אז דער טאטע איז אויך זיין רבי. אבער דער רמב"ם שרייבט בלויז **"אם היה אביו תלמיד חכם"** – אפילו ער איז נישט זיין רבי, נאר א סתם תלמיד חכם. דער פשט קען זיין: אויב דער טאטע איז א תלמיד חכם, האט ער דעם תלמיד זיכער אויסגעלערנט פארשידענע זאכן, ער איז "אביסל א רבי," ממילא האט ער אים אויך געברענגט לחיי העולם הבא. אבער א טאטע וואס קען בכלל גארנישט, האט ער אים גארנישט אויסגעלערנט.

5) **דער חילוק צווישן "תלמיד חכם" און "חכם":** דער רמב"ם נוצט דא דעם לשון "תלמיד חכם" לגבי דעם טאטן, אבער אין אנדערע ערטער נוצט ער "חכם." ס'איז נישט קלאר וואס דער חילוק איז. אויב "תלמיד חכם" איז א נידריגערע מדרגה ווי "חכם," דעמאלט זאגט דער רמב"ם: אפילו דער טאטע איז בלויז א תלמיד חכם (נישט א חכם גמור), איז ער שוין קודם – כל שכן אויב ער איז א חכם.

6) **פארגלייך מיט הלכות גזילה ואבידה:** דער רמב"ם אין הלכות גזילה ואבידה זאגט עס אביסל אנדערש: אויב דער רבי איז א **רבי מובהק** (דער תלמיד האט געלערנט רוב חכמתו פון אים), איז דער רבי קודם. אבער אויב דער רבי איז **נישט** קיין רבי מובהק, און דער טאטע איז אויך א תלמיד חכם וואס האט אים אויך געלערנט, איז אבידת אביו קודם.

רמב"ם'ס ווערטער (המשך):

"ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורא יתר על מורא הרב. אמרו חכמים: מורא רבך כמורא שמים."

פשט:

ס'איז נישטא קיין גרעסערע כבוד ווי כבוד הרב, און נישטא קיין גרעסערע מורא ווי מורא הרב. חז"ל זאגן: מורא רבך כמורא שמים.

חידושים:

7) **ווי טייטשט מען "כמורא שמים"?** ס'קען דאך נישט זיין ממש כמורא שמים, ווייל דער פחד פון דעם אייבערשטן איז אן אנדערע לעוועל בכלל.

דער פירוש איז: **מורא הרב איז דער העכסטער מורא אויף דער ערד** – העכער ווי אלע אנדערע מענטשן. "כמורא שמים" מיינט: דער נאענטסטע צו מורא שמים, דער העכסטער כבוד גדול וואס עקזיסטירט צווישן מענטשן.

8) קשיא: וואס איז מיט מורא מלך? אויב מורא הרב איז דער העכסטער, וואס איז מיט א מלך? דער ענטפער: א מלך האט מען מורא נאטירליך (ווי מ'האט מורא פון א גוי'אישן מלך אויך), אבער ס'איז נישט א **מצוה** פון מורא אויף דעם זעלבן אופן. דער רמב"ם האט אין הלכות ממרים / הלכות דעות א לשון אז דער מלך איז דער גרעסטער, אפילו מער ווי בית דין – אבער דאס איז א באזונדערע קאטעגאריע.

רמב"ם ווערטער (המשך):

"לפיכך אמרו: החולק על רבו כחולק על השכינה... וכל העושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם השכינה, שנאמר 'בהצותם על ה''... 'אשר ריבו בני ישראל את ה''... 'לא עלינו תלונותיכם כי על ה''... כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה, שנאמר 'וידבר העם באלקים ובמשה'."

פשט:

א רייע מאמרי חז"ל וואס שטעלן גלייך דעם רבי מיט דער שכינה: חולק על רבו = חולק על השכינה; עושה מריבה עם רבו = עושה מריבה עם השכינה; מהרהר אחר רבו = מהרהר אחר השכינה. די פסוקים קומען אלע פון מקומות וואו כלל ישראל האבן זיך באקלאגט אויף משה רבינו, און דער פסוק רעכנט עס אן ווי קעגן דעם אייבערשטן.

חידושים:

9) חילוק צווישן "חולק", "עושה מריבה", און "מהרהר" – דריי מדרגות:

- **"חולק על רבו"** – לויט דעם רמ"א מיינט דאס נישט אז ער שרייט אויפ'ן רבי, נאר **ער מאכט זיך אן אייגענע פארטיי, אן אייגענע שיעור.** דאס ווארט "חולק" קומט פון לשון "חלוקה" – צוטיילן. ער צוטיילט די קהילה, ער מאכט זיך אן אייגענע אפטיילונג. אפילו ער מאכט נישט קיין שרעק, אפילו ער לויפט נישט אוועק – נאר ער האט זיינע אייגענע חסידים, איז דאס שוין "חולק על רבו".

- **"עושה מריבה"** – דאס איז מער "אינטערן טיש", ער דרייט עפעס אן קעגן זיין רבי'ן, ער מאכט מצה ומריבה אויף א פראקטישע וועג.

- **"מהרהר אחר רבו"** – דאס איז אינעווייניג, ער הרהור'ט קעגן דעם רבי.

10) פארוואס שטימט דער גלייכשטעל צווישן רבי און שכינה? ביי משה רבינו פארשטייט מען גוט – ער האט געהאט א דירעקטע קשר מיט'ן אייבערשטן, אלעס איז געווען "על פי ה'", ממילא ווען מ'האט טענות אויף אים איז מען ממילא חולק על השכינה. אבער **צו נעמען דאס אויף פאר יעדן רבי איז שוין "א נעקסט לעוועל".** דער תירוץ: **דער רבי רעפרעזענט צו דיר די חכמה, די דעת, די תורה.** ווען דו דינגסט זיך מיט דעם וואס האט אראפגעברענגט צו דיר די חכמה, דינגסט דו זיך מיט דער חכמה אליין – וואס איז דעם אייבערשטנ'ס תורה. דער רבי טוט אויף "על פי ה'" – נישט אלעס וואס ער טוט, אבער **די חכמה וואס ער לערנט אויס איז דעם אייבערשטנ'ס תורה, די זעלבע תורה.** דערפאר איז חולק על רבו = חולק על השכינה.

11) דיוק אין דעם פסוק "וידבר העם באלקים ובמשה": לכאורה קען מען זאגן אז דער פסוק מיינט **צוויי באזונדערע זאכן** – זיי האבן גערעדט קעגן אלקים **און** קעגן משה. אבער פון דער סמיכות פון דעם פסוק זעט מען אז **עס איז איין זאך** – רבו ושכינה זענען צוזאמען, ווייל רעדן קעגן דעם רבי **איז** רעדן קעגן דער שכינה.

[Digression: כבוד רבו vs. כבוד אדמו"ר / ראש ישיבה]

12) פראקטישע שאלה לגבי אדמו"רים: אין דער היינטיגער צייט איז פאראן א מציאות וואו מענטשן זענען אסאך מער מכבד דעם אדמו"ר / ראש ישיבה ווי דעם מגיד שיעור וואס האט זיי טאקע אויסגעלערנט תורה. לויט דער הלכה איז דאס א פראבלעם: **מורא רבך כמורא שמים** גייט אויף דעם וואס האט דיר כפשוטו אויסגעלערנט תורה, נישט דער וואס איז דער "מלך" פון דער קהילה. מ'קען טענה'ן אז דער אדמו"ר האט א דין מלך מיט אסאך דינים, אבער **קיין רבו איז ער נישט** אויב ער האט דיר נישט אויסגעלערנט תורה. דער מגיד שיעור וואס האט מיט דיר געלערנט יעדן טאג – **ער** איז דיין רבי.

א מעשה מיט **ר' מנחם זעמבא זצ"ל:** אין גער האט א איד געקענט ר' מנחם זעמבא, א שר התורה, און האט אויף אים געזאגט "דער מענדל הייבט אויף די באנק" – ווייל יעדער ווערט בטל צום רבי'ן (דעם גערער רבי'ן). אבער אין הלכה איז דאס נישט אויסגעהאלטן.

13) פראקטישע נקודה וועגן כבוד תלמיד חכם: ווען מענטשן ווילן מקיים זיין כבוד תלמידי חכמים, זוכט מען א גרויסן מפורסם און מ'קריגט זיך אריינצוגיין. אבער יעדער אזא מענטש האט אוודאי א חבר פון ישיבה וואס איז שוין היינט א תלמיד חכם, און ער "חלש'ט פאר א דאלער" – קיינער קוקט אים נישט אן. ס'איז **אסאך גרעסער** מקיים זיין כבוד תלמיד חכם ווען מ'גייט זיך אפ מיט אזא מענטש, ווי ווען מ'גייט צו די מפורסמים. (דאס געהערט שוין צו פרק ו', נישט פרק ה'.)

14) מעשה פון דעם קאצקער רבי: דער קאצקער רבי איז געגאנגען באזוכן זיין אלטן מלמד וואס האט אים אויסגעלערנט אלף בית / חומש. ער האט געזאגט: דער רבי פון גמרא האט אסאך פאלשע פשטים געזאגט, אבער דער רבי פון אלף בית איז **לכל הדעות אן עכטער רבי** – און דארף מען אים האבן מער רעספעקט. לויט דעם רמב"ם וואלט דאס נישט געווען קיין קשיא, ווייל **"חיי עולם הבא" מיינט ממש די דעת, דער רבי וואס האט אויסגעלערנט חכמה** – נישט דער רבי וואס האט אויסגעלערנט וויאזוי מ'מאכט א ברכה אדער וויאזוי מ'זאגט עברי. דער רמב"ם רעדט פון **חכמת התורה וואס איז מער ווי מצוות.**

הלכה ב' – חולק על רבו = מאכט אן אייגענע ישיבה

רמב"ם ווערטער:

"זה שקבע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים, ואפילו רבו במדינת הים – הרי זה חולק על רבו."

פשט:

דער רמב"ם דעפינירט "חולק על רבו": איינער וואס מאכט זיך אן אייגענע בית המדרש, זעצט זיך אוועק און דרש'נט און לערנט אויס – אן רשות פון זיין רבי, כל זמן דער רבי לעבט, אפילו דער רבי איז אין אן אנדערע מדינה. ער האט זיך ערקלערט "רבי בחיי רבו" אן רשות.

חידושים:

1) דער לשון "חולק" מיינט נישט שפייטן – נאר צוטיילן: דאס ווארט "חולק" אין לשון חכמים קומט פון "חלוקה" – צוטיילן. **ער צוטיילט די קהילה, ער צוטיילט די שיעור אין האלב.** ער מאכט זיך אן אייגענע אפטיילונג. אפילו ער מאכט נישט קיין מחלוקת, אפילו ער האט נאר זיינע אייגענע חסידים – איז דאס שוין "חולק על רבו", ווייל ער וואלט געדארפט גיין צו זיין רבי.

2) חילוק צווישן פסק'ענען און "דיסרעספעקט" / בעלות: ס'איז דא צוויי מינים "חולק על רבו":

- **פסק'ענען** – א הלכה'דיגע מחלוקת, וואו מען זאגט "איך האלט אנדערש".

- **מוחה זיין אין רב'ס בית המדרש** – דאס איז נישט סתם א הלכה'דיגע מחלוקת, נאר אן ענין פון **בעלות און מורא,** פון דיסרעספעקט צו דער רבי'ס לידערשיפ. אויפשטיין אין רב'ס שול און זאגן "סטאפ טון וואס דו טוסט" – דאס איז א סאך מער חולק על רבו ווי סתם פסק'ענען.

3) רבי מובהק vs. רבי שהוא שטיקל חבר: אלע דאזיגע הלכות רעדן לכאורה פון א רבי מובהק. דער שולחן ערוך מאכט חילוקים צווישן א רבי מובהק און א רבי וואס איז מער אויף דער זעלבער לעוועל (א "שטיקל חבר"). אין אונזערע צייטן איז נישט קלאר אויב ס'איז נוגע, ווייל "ס'איז נישטא אזא זאך רבי" אין דעם קלאסישן זין.

הלכה ב' (המשך) — אסור להורות בפני רבו

רמב"ם ווערטער:

"ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם. כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה."

פשט:

נאך דעם דין פון "חולק" (מאכט אן אייגענע ישיבה), ברענגט דער רמב"ם אן **ערגערע זאך:** להורות בפני רבו — ווען ער גייט נישט אוועק, נאר אין רבי'נס בית המדרש אליין פסק'נט ער שאלות. "חייב מיתה" מיינט נישט אז מ'הרג'ט אים ממש — עס איז איינס פון די "חייבי מיתות" וואס מ'הרג'ט נישט, נאר עס מיינט **ראוי למות,** עס איז גאר שטרענג.

חידושים:

1) "בפני רבו" — נישט ממש אין זיין פנים, נאר אין זיין פלאץ: "בפני רבו" מיינט לכאורה נישט דווקא ווען דער רבי שטייט פאר אים, נאר **ווען ער איז אין דער פלאץ פון דעם רבי** — אין דעם רבי'ס מקום השפעה.

2) דער שיעור פון שנים עשר מיל:

רמב"ם ווערטער: "היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל" — מותר להשיב.

ווען ער איז צוועלף מיל אוועק פון זיין רבי (א שיעור תחום מדרבנן), איז עס מותר צו פסק'ענען. דער טעם: **ווען ס'איז גענוג ווייט, איז קלאר אז די סיבה פארוואס ער ענטפערט איז נישט ווייל ער האלט זיך בעסער, נאר פשוט א סערוויס** — דער מענטש האט א שאלה און ער קען נישט צוקומען צום רבי.

3) וואס הייסט "הוראה" — דער חילוק צווישן הוראה און ידיעה: דער שולחן ערוך און נושאי כלים לייגן צו: **"הוראה" מיינט ווען מ'דארף נוצן שכל און שיקול הדעת** — א הכרעה. אבער אויב אן עם הארץ ווייסט פשוט נישט וואס ס'שטייט, מעג אים יעדער איינער זאגן "אזוי שטייט אין שולחן ערוך" — **דאס איז סתם אן ענין פון ידיעה, נישט הוראה.** הוראה איז ווען מ'דארף איינער וואס זאל מכריע זיין.

4) א ראיה קעגן דעם חילוק צווישן "הוראה" און "ידיעה": פון דעם דין פון להפריש מאיסור (זע אונטן) קען מען ברענגען א ראיה אז דער חילוק איז **נישט אזוי פשוט.** ווייל דער רמב"ם זאגט קלאר: דער מענטש ווייסט נישט, אדער ער איז א רשע — **דאס איז נישט א פאל פון הכרעה, נאר פון הפרשה.** פונדעסטוועגן דארף מען דעם כלל פון "אין חולקין כבוד לרב" כדי עס צו ערלויבן. דאס ווייזט אז אפילו זאגן וואס ס'שטייט קען אריינפאלן אין דעם איסור פון הוראה בפני רבו.

הלכה ב' (המשך) — להפריש מאיסור אפילו בפני רבו

רמב"ם ווערטער:

"כשאדם עושה דבר איסור... או מפני רשע... יש להפרישו... אפילו בפני רבו, אף על פי שאין נותנין לו רשות... בכל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב."

פשט:

ווען איינער טוט א דבר איסור — סיי ווייל ער ווייסט נישט, סיי ווייל ער איז א רשע — דארף מען אים מפריש זיין, אפילו בפני רבו, אפילו אן רשות. דער כלל: **בכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב** — דער אייבערשטער'ס כבוד איז מער וויכטיג פון דעם רב'ס כבוד.

חידושים:

1) דער טעם — כבוד השם קודם לכבוד הרב: דער רב'ס כבוד איז זייער הייליג, אבער **אז א איד טוט אן עבירה, איז דאס א נושא פון כבוד השם, נישט קיין נושא פון כבוד פון דעם רב.** דער אייבערשטער איז מער וויכטיג פון דעם רב.

2) אפשר איז דאס בכלל נישט קיין פגם אין דעם רב: מ'וואלט געקענט זאגן אז להפריש מאיסור איז בכלל **נישט קיין פגם אין דעם רב** — ווייל דו ביסט נישט דא געזיצט צו פסק'ענען, דו ביסט דא געזיצט פשוט אוועקצונעמען אן עבירה. דער רמב"ם מיינט צו זאגן: **אפילו באופן אז עס קען יא באדערן דעם רב** — אפילו עס זעט אויס ווי דו האסט געמאכט א החלטה בפניו — איז אבער דא דער ענין פון מקום חילול השם.

3) חילוק צווישן "הוראה" און "חולק על רבו" אין דעם קאנטעקסט: אפשר איז להפריש מאיסור **אן אנדערע מין זאך ווי פסק'ענען.** פסק'ענען איז איין זאך, אבער **אין רבי'נס שול זיך אויפשטעלן און זאגן "סטאפ טון וואס דו האלסט אינמיטן טון"** — דאס איז אן ענין פון בעלות, פון מרות. דאס איז **אסאך מער א חולק על רבו** ווי סתם א הוראה, ווייל מ'נעמט איבער דעם רבי'ס authority אין זיין אייגענע פלאץ.

הלכה ב' (המשך) — לקבוע עצמו להוראה

רמב"ם ווערטער:

"אויב איינער וויל לקבוע עצמו להוראה ולשבת ולדרוש לכל שואל — אפילו בסוף העולם ורבו בסוף העולם, אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות מרבו."

פשט:

דער חילוק צווישן א מקרה'דיגע הוראה (וואו ס'איז דא היתרים ווי צוועלף מיל, חילול השם, דבר שנתפרסם) — און צווישן **קביעות** אין הוראה. אויף א קביעות — "איך מאך מיר מיין אייגענע קאמפעני" — איז אסור אפילו ער איז זייער ווייט פון רבו, ביז רבו שטארבט, סיידן ער באקומט רשות.

חידושים:

1) די היתרים גילטן נאר אויף א מקרה'דיגע הוראה: אלע תירוצים וואס מ'האט געלערנט (צוועלף מיל, חילול השם, דבר שנתפרסם) — דאס איז נאר **ווען ס'איז א מקרה,** א איינמאליגע שאלה. אבער **לקבוע עצמו להוראה** — זיך אוועקזעצן אלס פוסק פאר אלעמען — איז אסור אפילו בסוף העולם, ביז רבו שטארבט אדער ער באקומט רשות.

הלכה ב' (סוף) / הלכה ג' — תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה / חכם שהגיע להוראה ואינו מורה

רמב"ם ווערטער:

"וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה — הרי זה שוטה, רשע, וגס רוח. ועליו נאמר 'כי רבים חללים הפילה'."

"וכן חכם שהגיע להוראה ואינו מורה — הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני העורים. ועליהם נאמר 'ועצומים כל הרוגיה'."

"אלו התלמידים הקטנים שלא הרבו תורה כראוי... אלא מפני שמתגאים בפני עמי הארץ... וקופצים ויושבים בראש לדון ולהורות בישראל — הם המרבים המחלוקת, והם המחריבים את העולם, והם המכבים נר התורה, והם המחבלים כרם ה' צבאות. ועליהם אמר שלמה בחכמתו 'אחזו לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים וכרמינו סמדר'."

פשט:

צוויי עקסטרעמען: (א) ווער פסק'נט ווען ער איז נישט ראוי — איז שוטה, רשע, וגס רוח; (ב) ווער איז ראוי און פסק'נט נישט — איז מונע תורה.ביידע זענען שעדליך.

חידושים:

1) פארוואס דריי תוארים — שוטה, רשע, וגס רוח — און צי ס'איז אלע צוזאמען אדער איינע פון די דריי: א "גאנצע גוטע פשט" איז אז עס זענען **דריי באזונדערע סצענאריעס:**

- **שוטה** — ער ווייסט נישט אז ער איז נאך נישט הגיע להוראה. ער רעדט זיך איין אז ער קען שוין.

- **גס רוח** — ער ווייסט אייגנטליך אז ער איז נישט אנגעקומען, אבער ער רעדט זיך איין דורך גאוה אז ער איז יא אנגעקומען.

- **רשע** — ער ווייסט קלאר אז ער איז נישט ראוי, און ער טוט עס ענאוועי.

2) "כי רבים חללים הפילה" — פארוואס ברענגט דער רמב"ם א פסוק פון אשה זונה: דער פסוק שטאמט פון משלי (ז:כו) וואס רעדט פשוט פון אן אשה זונה. דאס פאסט **זייער גוט**, ווייל **חכמה ווערט אנגערופן דיין עכטע ווייב** (כמו "אמור לחכמה אחותי את"), **און די זונה איז די פאלשע חכמה.** א מענטש וואס פארקויפט פאלשע חכמה איז אזוי ווי די אשה זונה — ער מאכט מענטשן שטרויכלען.

3) "רבים חללים הפילה" — אויך ביי מחמיר'ן, נישט נאר ביי מקיל'ן: מ'פארשטייט אז אויב ער איז **מקיל** שלא כדין, איז ער מפיל חללים ווייל ער מאכט מענטשן עובר אויף איסורים. אבער **אויך א מחמיר איז "רבים חללים הפילה"** — ווייל:

- דער מענטש באקומט א **שנאה צו תורה** פון איבעריגע חומרות.

- ער **הערט אויף פרעגן שאלות**, ווייל אייביג קומט ער אן מחמיר.

- דערמיט ווערט ער מכשיל אנדערע אידן.

4) נאך א טייטש אין "רבים חללים הפילה": אפשר מיינט "חללים הפילה" אויך **אויף זיך אליין** — ווייל מ'האט פריער געלערנט אז אזא איינער איז **חייב מיתה**, איז ער כביכול א "סואיסייד" — ער ברענגט אויף זיך אליין דעם עונש.

5) חכם שהגיע להוראה ואינו מורה — "ועצומים כל הרוגיה": דער צווייטער חלק פון דעם פסוק גייט אויף דעם **חכם וואס איז ראוי להוראה אבער פסק'נט נישט.** ער איז **מונע תורה** — ער האלט אפ תורה פון אידן. **"נותן מכשולות לפני העורים"** — דער רמב"ם טראכט מסתמא פון "ולפני עור לא תתן מכשול", ווייל ער וואלט געקענט העלפן מענטשן וויסן וואס זיי דארפן טון, און ער טוט עס נישט. **אידער ווער ביסטו געטראפן** — סיי אויב דו פסק'נסט ווען דו ביסט נישט ראוי, סיי אויב דו פסק'נסט נישט ווען דו ביסט ראוי.

6) "תלמידים קטנים" — ווער זענען זיי: דער רמב"ם באשרייבט זיי: **"שלא הרבו תורה כראוי... והרי הם לא למדו כלום"** — זיי האבן נישט גענוג געלערנט, נישט גענוג משמש געווען. **"אלא מפני שמתגאים בפני עמי הארץ"** — זיי ווילן נאר ווערן גרויס. **"וקופצים ויושבים בראש"** — הדיוט קופץ בראש.

7) "הם המרבים המחלוקת" — פארוואס מאכן זיי מחלוקת: א מענטש זוכט א גאנצע צייט צו האבן א שיעור, צו האבן איינער וואס איז ענדליך שומע, וואס זוכט נישט להתגדל. אויב ס'איז שוין דא איינער וואס קען — דארף מען נישט מאכן נאך א ישיבה. אבער דער הדיוט קופץ בראש **דארף אסאך כבוד, ער דארף זיין דער רבי**, און ווען ס'איז נישטא גענוג followers, **מאכט ער אויף א נייע ישיבה, א נייע בית המדרש** — און דערמיט מאכט ער נאר מער כתות און מחלוקת.

8) "מכבים נר התורה" — פארוואס איז דאס מכבה נר התורה: תורה איז שיין און לעכטיג ווען אלע וואס רעפרעזענטן תורה זענען חשוב'ע, רעספעקטעד מענטשן מיט א שיינקייט און ליכטיגקייט. אבער ווען בעלי תורה פירן זיך אויף מיט גנב'ענען, שלעפן געלט, מאכן מחלוקת — **מאכן זיי אויס דעם נר פון תורה.** (דער רמב"ם האט דעם לשון "מכבים נר התורה" אויך געזאגט אויף א תלמיד חכם וואס מאכט תורתו קרדום לחפור בה.)

9) דער רמב"ם'ס תכלית — צוריקברענגען כבוד התורה: פארוואס שרייבט דער רמב"ם די גאנצע שארפע זאך? ער וויל צוריקברענגען כבוד התורה. ווען מענטשן זאגן "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" איז א וויץ ווייל "וואו ס'איז דא צוויי תלמידי חכמים שלאגן זיי זיך" — ענטפערט דער רמב"ם: **ניין, ער איז נישט קיין תלמיד חכם, ער איז א "תלמיד קטן".** דער רמב"ם וויל מאכן קלאר אז דער וואס מאכט מחלוקת **איז בכלל נישט קיין תלמיד חכם** — ער איז דער "לויגער ראוי למיתה". מענטשן זאלן נישט זאגן "אה, דער תלמיד חכם" — נאר "דו רעדסט פון די מורדים."

10) "שועלים קטנים מחבלים כרמים וכרמינו סמדר" — ביאור המשל (שיר השירים ב:טו):

- **"שועלים קטנים"** — קליינע פוקסעלעך, געריבענע חברה.

- **"מחבלים כרמים"** — זיי מאכן שאדן אין הקב"ה'ס פעלד (= די וועלט פון תורה).

- **"וכרמינו סמדר"** — סמדר זענען טרויבן וואס זענען נאכנישט אויסגעוואקסן. אפשר מיינט מען אז **די מחבלים אליין זענען די סמדר** — זיי זענען נאכנישט אינגאנצן אויסגעוואקסן (נישט הגיע להוראה).

- **אנדערער פשט:** ווען א **עכטער** תלמיד חכם קומט, וואלט ער "סערווירט גוטע טרויבן" — פירות מבורכים של שלום, הלכה לעומקה. אבער **יעצט קומען די תלמידים קטנים, פסק'ענען, און ווארפן ארויס טרויבן וואס זענען נישט ראוי לאכילה** — פאלשע הוראות.

הלכה ד' — אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו

רמב"ם'ס ווערטער:

"אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו, ואפילו שלא בפניו... ולא יזכיר שמו בפניו. ואפילו לקרוא לאחרים ששמם כשם רבו, כדרך שעושה בשם אביו, אלא ישנה שמם, ואפילו לאחר מותו. במה דברים אמורים? בשם פלאי, שכל השומע יודע שהוא פלוני."

פשט:

א תלמיד טאר נישט רופן זיין רבי מיט'ן נאמען, אפילו נישט אין זיין פנים. מען זאגט "מורי ורבי" אדער "אבי מורי" אדער "רבינו פלוני" — אבער נישט דעם נאמען אליין. אפילו א צווייטער מענטש וואס הייסט מיט דעם זעלבן נאמען ווי דער רבי, טאר מען נישט רופן ביים נאמען — ווייל ס'זעט אויס ווי מ'רעדט דעם רבי'נס נאמען (ענין פון מראית העין). דאס איז פונקט ווי ביי כבוד אב. אבער דאס איז נאר ביי א "שם פלאי" — אן אומגעוויינטליכער נאמען וואו יעדער וועט וויסן אז מ'מיינט דעם רבי. ביי א דזשענעראל-גענגיגער נאמען איז נישטא די איסור.

חידושים:

1) אפילו מיט א טיטל טאר מען נישט: קען מען זאגן "רבי משה"? **ניין** — מ'האט פריער געלערנט אז דער תרגומן זאגט "רבינו פלוני" (נישט דעם נאמען), און אזוי פירט מען זיך אויך — "רבינו הקדוש" אבער נישט דעם נאמען. **א תלמיד פון ר' משה טאר נישט זאגן "ר' משה"** — אזוי שטייט דא.

2) ראיה פון חסידישע הנהגות: ביי די שארפע חסידים זאגט מען קיינמאל נישט דער רבי'ס נאמען — "זיי וועלן קיינמאל נישט זאגן 'ר' פלוני', זיי וועלן פארשטיין אז ס'איז א גרויסע בושה." מען זאגט נאר "דער רבי." אבער ביי "פאני מענטשן" וואס האבן נישט אמת'דיג א רבי, נאר זיי האבן גענומען עפעס א מענטש און מאכן זיך אז ס'איז זייער רבי — **פירן זיי זיך מיט אלע הלכות "אפילו מיט א שמוץ אריבער"** (=מיט איבערטרייבונג). אבער ביי די עכטע חסידים איז עס א נאטירליכע זאך — **"ס'איז גרינג פאר זיי ווייל זיי האבן נישט קיין אסון"** — ד.ה. ווען מ'האט אן אמת'ן רבי, איז דאס "איינער מצווה ועושה" — עס קומט נאטירליך.

הלכה ד' (המשך) — שלום לרבו

רמב"ם ווערטער:

"ולא יתן שלום לרבו, או יחזיר לו שלום, כדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה. אלא שוחה לפניו, ומכבדו בכבוד, 'שלום עליך רבי'. ואם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו 'שלום עליך רבי ומורי'."

פשט:

ווען מ'גיט שלום פאר'ן רבי, זאל מען עס נישט טון ווי מ'טוט מיט א חבר – א קלאפ אין רוקן, א פריינטליכע באגריסונג – נאר מיט יראת הכבוד, מיט א שחיה (זיך אראפבויגן). ווען דער רבי גיט שלום, ענטפערט מען מיט א צוגאב ווארט: "שלום עליך רבי ומורי" – אזוי ווי דער כלל אז מ'ענטפערט מיט מער ווי מ'באקומט ("שלום עליכם" – "עליכם שלום"; "שבת שלום" – "שבת שלום ומבורך"). דער פוינט איז: מ'גיט צו נאך א טראפ פון רעספעקט ביים צוריקגעבן שלום.

הלכה ד' (המשך) – חליצת תפילין, הסבה, תפלה בפני רבו

רמב"ם ווערטער:

"וכן לא יחלוץ תפילין בפני רבו."

פשט:

מ'זאל נישט אויסטון תפילין אין פראנט פון דעם רבי.

חידושים:

תפילין ווי א מלבוש פון יראת הכבוד: תפילין איז א מלבוש פון יראת הכבוד – אזוויו אמאל א הוט. אין א רעספעקטפולע סיטואציע גייט מען מיט תפילין, און מ'זאל עס נישט אויסטון אין פראנט פון דעם רבי.

רמב"ם ווערטער:

"ולא יסב, אלא יושב כעומד לפני המלך."

פשט:

מ'זאל זיך נישט אנלייגען אין פראנט פון דעם רבי, נאר זיצן מיט דרך ארץ – ווי מ'שטייט פאר א מלך.

חידושים:

נפקא מינה פאר פסח: דאס האט א פראקטישע נפקא מינה פאר פסח – אז טיילמאל דארף א תלמיד נישט קיין הסבה, ווייל ס'איז נישט פאסיג זיך אנצולייגען אין פראנט פון דעם רבי.

רמב"ם ווערטער:

"ולא יתפלל לפני רבו, ולא אחר רבו... אלא יתרחק לאחריו, לא יהא מכוון כנגד אחוריו."

פשט:

מ'זאל נישט דאווענען אין פראנט פון דעם רבי, נישט אין זיין בעק, נישט אין זיין זייט. מ'זאל זיך אוועקרוקן אביסל – מ'גיט ספעיס פאר דעם רבי. אבער אויך נישט דירעקט הינטער אים.

חידושים:

די לאגיק פון יעדע פאזיציע:

- **נישט אין פראנט** – ס'איז נישט קיין דרך ארץ.

- **נישט אין די זייט** – ווייל דעמאלטס איז מען שווה מיט אים.

- **נישט דירעקט הינ

טער אים** – ס'זאל נישט אויסקוקן ווי מ'דאווענט צו דעם רבי.

- **וואו יא?** – ערגעץ אונטן (ווייטער צוריק), אבער נישט גלייך אונטער אים.

דערפאר האט מען אמאל געלייגט די רבי'ס אויבן אן – קיינער זאל נישט זיין אין פראנט פון זיי, און מ'זאל געבן גענוג פלאץ.

הלכה ד' (המשך) – מרחץ, מקום רבו, הכרעת דבריו

רמב"ם ווערטער:

"ולא יכנס עם רבו למרחץ. ולא ישב במקום רבו. ולא יכריע דבריו בפניו."

פשט:

מ'טאר נישט אריינגיין מיט'ן רבי אין בית המרחץ. מ'טאר זיך נישט זעצן אויף דעם רבי'ס פלאץ. און מ'זאל נישט מכריע זיין דעם רבי'נס ווערטער אין זיין פנים.

חידושים:

1) וואס מיינט "יכריע דבריו"? דאס מיינט נישט נאר ווען דער רבי האט א ספק און דער תלמיד מכריע – אפילו צו זאגן "יא, דער רבי זאגט גוט" איז נישט פאסיג. ס'איז נישט דיין דזשאב צו באשטעטיגן אדער אפצולייקענען דעם רבי'נס ווערטער.

2) צי מעג א תלמיד חולק זיין אויפ'ן רבי? פון דער **גר"א אין שולחן ערוך (הלכות תלמוד תורה, כבוד רבו)** קומט ארויס אז דער עיקר איסור איז **"בפניו"** – אין פראנט פון דעם רבי. אבער **שלא בפניו** מעג מען זיך דינגען מיט'ן רבי'ן, מעג מען אפילו מכריע זיין אנדערש. א מענטש מוז נישט פסק'ענען אלעס וואס דער רבי האט געזאגט. ראיה: דער **רמ"א** אליין ברענגט זיין טאטע'ס שיטה און זאגט "איך האלט אנדערש" – ווייל ס'איז נישט בפניו. **ס'איז אן ענין פון דרך ארץ, נישט אן ענין פון אמונה אין יעדע זאך וואס דער רבי זאגט.**

3) אבער אין לערנען מיט'ן רבי? לכאורה מעג מען אפילו אין פראנט פון דעם רבי רעדן, אבער אויף א שיינע וועג – ווי מ'טוט אין א לערן-סיטואציע ווען מ'ברענגט א תוספות וואס איז משמע אנדערש. אבער פון דעם רמב"ם'ס לשון קלינגט עס ווי ס'איז בכלל נישט ערלויבט בפניו.

4) דער אונטערשייד צווישן אמאליגע רבי'ס און היינטיגע רבי'ס: אונזערע רבי'ס זענען נישט די סארט רבי'ס וואס דער רמב"ם רעדט דא. היינט לערנען ביידע – דער רבי און דער תלמיד – פון דעם ספר. אבער אויב איינער האט אן אמת'דיגער רבי וואס קען זאגן "איך נעם עס פון הר סיני" – ווי דער **כתב סופר** – וואלט דאס אנדערש געווען. א חלק פון דעם וואס מיר פירן זיך נישט מיט אלע דיזע הלכות איז ווייל מיר האבן נישט קיין אמת'ע רבי'ס אין דעם קלאסישן זין. אבער דערפאר שטייען דאך די הלכות – כדי מ'זאל זיך מער רעספעקטן די רבי'ס.

הלכה ד' (המשך) – זיצן, אויפשטיין, אוועקגיין פון רבו

רמב"ם ווערטער:

"ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב. ולא יעמוד לפניו עד שיאמר לו עמוד, או עד שיטול רשות לעמוד."

פשט:

מ'זאל זיך נישט אראפזעצן אין פראנט פון דעם רבי ביז דער רבי הייסט אים זיצן. אויך נישט אויפשטיין ביז דער רבי הייסט אים אויפשטיין אדער ער בעט רשות.

רמב"ם ווערטער:

"כשנפטר מרבו, לא יחזיר לו אחוריו אלא פניו כנגד פניו."

פשט:

ווען מ'גייט אוועק פון דעם רבי, זאל מען זיך נישט גלייך אומדרייען מיט'ן רוקן צום רבי, נאר ארויסגיין מיט'ן פנים צום רבי.

הלכה ד' (המשך) – קימה בפני רבו

רמב"ם ווערטער:

"חייב לעמוד בפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד שיתכסה מעיניו ולא יראנו עוד, אחר כך ישב."

פשט:

מ'איז מחויב אויפצושטיין פאר דעם רבי פון ווען מ'קען אים שוין זען פון דער ווייטנס, ביז ווען מ'קען אים מער נישט זען — נישט נאר זיין פנים, נאר זיין גאנצער גוף. ערשט דעמאלטס מעג מען זיך אראפזעצן.

הלכה ד' (המשך) — הקבלת פני רבו ברגל

רמב"ם ווערטער:

"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל."

פשט:

ס'איז דא א חיוב צו גיין מקבל פנים זיין דעם רבי אין יום טוב.

חידושים:

1) דאס איז א דין פון כבוד, נישט נאר לערנען: כאטש יום טוב דארף מען לערנען א האלבע טאג, איז דאס דא נישט דער ענין — ס'איז א דין פון כבוד הרב, ווי אלע אנדערע הלכות אין דעם פרק.

2) נפקא מינה פאר יום כיפור: אפילו אויף יום כיפור, וואו מ'טאר זיך נישט וואשן, מעג מען אריינגיין אין א וואסער (א לעיק) ווייל מ'דארף גיין מקבל פני רבו ברגל — ס'איז א גרויסע חיוב.

הלכה ד' (המשך) — אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב

רמב"ם ווערטער:

"אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם כן דרך הרב לכבדו."

פשט:

מ'טאר נישט געבן כבוד פאר אן אנדערן תלמיד אין פראנט פון דעם רב — ווייל דאס איז א מיעוט כבוד פאר דעם רב. נאר אויב דער רבי אליין פלעגט כבוד געבן פאר יענעם תלמיד, דעמאלטס איז עס ערלויבט — ווייל דאס איז דער רצון פון דעם רבי.

הלכה ד' (המשך) — שימוש הרב, מלאכות עבד

רמב"ם ווערטער:

"כל מלאכות שעבד עושה לרבו, תלמיד עושה לרבו. ואם היה מקום שמכירים אותו ולא היה לו תפילין, וחושש שמא יאמרו עבד הוא, אינו נועל לו מנעלו ולא חולצו."

פשט:

א תלמיד זאל זיך פירן ווי אן עבד פאר זיין רבי — אלע מלאכות וואס אן עבד טוט. אבער אויב ער איז אין א פלאץ וואו מענטשן קענען אים, און ער גייט נישט קיין תפילין (וואס וואלט באוויזן אז ער איז א איד און נישט קיין עבד), און מענטשן קענען מיינען אז ער איז אן עבד — דעמאלטס זאל ער נישט אנטון אדער אויסטון דעם רבי'ס שיך (ווייל דאס איז ספעציפיש א מלאכת עבד וואס קען שאדן זיין שידוכים).

חידושים:

1) תפילין ווי א סימן אז ער איז נישט קיין עבד: ווען דער תלמיד גייט מיט תפילין, זעט מען א ראיה אז ער איז א בן חורין און נישט קיין עבד, און דעמאלטס מעג ער אלע מלאכות טון.

2) [Digression: מעשה מיט א רבי וואס האט נישט געלאזט חסידים קומען מיט ד' מינים:] ס'איז דערציילט געווארן פון א געוויסער רבי וואס האט נישט געלאזט זיינע חסידים קומען מיט די ד' מינים אין בית המדרש ביי זיין דאווענען. לכאורה איז דאס פארקערט פון דעם דין — דער רבי האט געוואלט אז מ'זאל זען אז זיי זענען "עבדים" (משמשים דעם רבי), און אויב זיי וואלטן געקומען מיט א דבר שבקדושה וואלטן מענטשן געטראכט אז זיי זענען נישט קיין עבדים.

הלכה ד' (המשך) — מונע תלמידו מלשמשו

רמב"ם ווערטער:

"וכל המונע תלמידו מלשמשו, מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים."

פשט:

א רבי וואס וויל זיין "אן עקסטרע נייס רבי" און לאזט נישט זיין תלמיד אים באדינען — ער מונע'ט פון דעם תלמיד חסד (די אפארטוניטי צו טון א מצוה) און ער נעמט אוועק יראת שמים.

חידושים:

שימוש הרב איז א טובה פאר דעם תלמיד: ס'איז א טובה פאר דעם תלמיד אז ער איז זיך מכניע פאר דעם רבי — דורך דעם איז ער קונה מער תורה. ס'העלפט דעם תלמיד אזויפיל ווי ס'העלפט דעם רבי. דער יסוד איז "מורא רבך כמורא שמים" — דורך שימוש הרב בויט מען אויף יראת שמים.

הלכה ד' (סוף) — מזלזל בכבוד רבו / גורם לשכינה שתסתלק

רמב"ם ווערטער:

"כל תלמיד שמזלזל בדבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל."

פשט:

א תלמיד וואס מזלזלט אין איינע פון די הלכות פון כבוד רבו, איז גורם אז די שכינה זאל אוועקגיין פון כלל ישראל.

חידושים:

דאס פארבינדט זיך מיט וואס מ'האט פריער געלערנט — אז כבוד הרב איז כבוד השכינה, און אז זלזול אין כבוד הרב נעמט אוועק יראת שמים. דער רבי רעפרעזענטירט די שכינה — דעריבער, ווען מ'מזלזלט אין רבי'נס כבוד, איז דאס ממילא א זלזול אין שכינה, און דאס גורם אז די שכינה זאל זיך מסתלק זיין.

ראה את רבו עובר על דברי תורה

רמב"ם ווערטער:

"ראה את רבו עובר על דברי תורה..."

פשט:

אויב א תלמיד זעט אז דער רבי איז עובר אויף דברי תורה — ער האט פארגעסן עפעס, ער דארף א תיקון — דארף ער אים דערמאנען, אבער אויף א דרך כבוד.

חידושים:

א פראקטישע דוגמא: ווען א שמש דערמאנט א תורה וואס ער האט געהערט, זאגט ער עס אין דער לשון "אזוי האט אונז דער רבי אויסגעלערנט" — כדי נישט צו באשעמען דעם רב, נאר צו דערמאנען אים אין א דרך כבוד. אין ספרים זעט מען דעם לשון "מדרש המובא בספרו של מורי" — וואס קען זיין פארבונדן מיט דעם ענין פון דערמאנען זאכן בשם דעם רבי.

לא יאמר דבר שלא שמע מרבו

רמב"ם ווערטער:

"ולא יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שיאמר בשם מי אמרו."

פשט:

ער זאל נישט זאגן א זאך וואס ער האט נישט געהערט פון זיין רבי, און צו זאגן פון וועמען ער האט עס געהערט.

חידושים:

פארוואס שטעלט דער רמב"ם דאס אריין דא ביי הלכות כבוד הרב? דאס איז דאך לכאורה א כללי'דיגער דין פון "האומר דבר בשם אומרו"? דער תירוץ: ווייל מ'האט פריער געזאגט אז יעדע זאך זאל מען זאגן "אזוי האט מיר דער רבי געלערנט", ווען דער תלמיד זאגט עפעס וואס איז **נישט** בשם דעם רבי, וועלן מענטשן מיינען אז ער זאגט עס נאך בשם דעם רבי. דעריבער דארף ער קלאר מאכן פון וועמען ס'קומט – כדי נישט צו פארשפרייטן פאלשע אמירות בשם דעם רבי. דאס איז אן ענין פון כבוד הרב, נישט בלויז אן ענין פון אמת.

אנדערער פשט: אפשר מיינט דער רמב"ם ווען ער רעדט **בפני** דעם רבי, זאל ער זאגן "איך האב דאס געהערט פון רבי פלוני" (א צווייטער רבי).

נפטר רבו – קריעה

רמב"ם'ס ווערטער:

"ואם נפטר רבו – קורע כל בגדיו עד שמגלה את לבו, ואינו מאחה לעולם."

פשט:

ווען דער רבי מובהק איז נפטר, רייסט דער תלמיד אלע זיינע בגדים ביז ער אנטפלעקט דאס הארץ, און מ'פארנייט עס קיינמאל נישט.

הלכה י"ג – רבו מובהק: הגדרה

רמב"ם'ס ווערטער:

"במה דברים אמורים? ברבו מובהק, שלמדו רוב חכמתו."

פשט:

אלע שטרענגע דינים פון כבוד הרב גייען נאר אויף א **רבו מובהק** – דער רבי וואס האט אים אויסגעלערנט **רוב חכמתו**.

חידושים:

1) וואס מיינט "רוב חכמתו"? – צוויי שיטות:

שיטה א' (פשט אין רמב"ם): "רוב חכמתו" מיינט **כפשוטו** – רוב זאכן וואס דו ווייסט, ווייסטו פון דעם רבי. אפאר זאכן ווייסטו פון יענעם, אפאר פון יענעם, אבער **רוב** פון דיין וויסן קומט פון אים.

שיטה ב' (רמ"א): "רוב חכמתו" מיינט נישט כמות פון אינפארמאציע, נאר דער רבי וואס האט דיר אויסגעלערנט **פארשטיין** – שכל הישר, וויאזוי צו טראכטן, וויאזוי צו מאכן סברות, וויאזוי צו זיין מדמה מילתא למילתא. ער האט דיר נישט אויסגעלערנט אסאך פשטלעך, נאר ער האט דיר אויסגעלערנט **צורות פון לערנען.**

2) "חכמתו" מיינט תלמוד, נישט מקרא ומשנה: פון גמרא מועד קטן: "חכמתו" איז טייטש **תלמוד** – דאס הייסט, דער רבי דארף אויסלערנען פארשטיין, מאכן סברות, מדמה זיין מילתא למילתא. מקרא ומשנה איז אן עולם התנאים, דאס איז נישט דער "חכמה" וואס מאכט איינעם א רבי מובהק. דער רבי איז א **מחנך אין סברא** – ער לערנט מיט דעם תלמיד פאר יארן ביז דער תלמיד פארשטייט אליין.

3) קריטיק אויף דער מאדערנע אנווענדונג פון די דינים: אלע דינים פון כבוד הרב שטאמען פון א וועלט וואו ס'איז נישט געווען קיין ספרים – דער רבי האט **עכט** אויסגעלערנט זאכן. אין אונזער צייט, וואו מ'קען אלעס לערנען פון ספרים, איז די סיטואציע אנדערש. דער מענטש וואס מיינט אז מ'דארף ברענגען שולחן ערוך אויף אלע דינים פון כבוד הרב אין אונזער צייט – ס'איז נישט פשוט, ווייל דער שולחן ערוך רעדט פון אן אנדערע סיטואציע.

4) פראקטישע נפקא מינה: "דריי חדשים" איז נישט גענוג: א טענה ווי "איך האב נישט געלערנט ביי אים רוב זאכן, אבער די וועג וויאזוי איך לערן האב איך געקומען פון אים" – קיצור, האסט געלערנט ביי אים דריי חדשים – דאס איז נישט גענוג. פון פרק ד' האט מען געלערנט אז "קיצור של תורה" – דאס איז דאס חכמה. קענען גאנץ מקרא און גאנץ משנה איז בעיסיק; דער חכמה-לעוועל איז שווערער, און דאס דארף מען לערנען ביי א רבי.

הלכה י"ג (המשך) – תלמיד חבר

רמב"ם'ס ווערטער:

"אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו, הרי זה תלמיד חבר, ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו. אבל עומד מלפניו וקורע עליו כשם שקורע על כל המתים שמתאבל עליהם."

פשט:

אויב מ'האט נישט געלערנט פון אים רוב חכמתו, איז ער א **תלמיד חבר** – מער אויף איין לעוועל. מ'איז נישט מחויב מיט אלע שטרענגע דינים פון כבוד, אבער מ'דארף זיך אויפשטעלן פאר אים, און מ'רייסט קריעה אויף אים ווי אויף איינעם פון די שבעה קרובים – אבער **נישט** קריעה שאינה מתאחה (ווי ביי א רבי מובהק).

הלכה י"ג (המשך) – אפילו דבר אחד

רמב"ם'ס ווערטער:

"אפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול... עומד מלפניו וקורע עליו."

פשט:

אפילו מ'האט נאר געלערנט פון אים **איין זאך** – א קליינע אדער א גרויסע – דארף מען זיך אויפשטעלן פאר אים און רייסן קריעה.

חידושים:

1) וואס מיינט "דבר אחד"? "דבר גדול על דברי תורה" מיינט נישט אז ער האט אמאל נאכגעזאגט א חתם סופר ביים דאווענען. ס'מיינט מ'האט עפעס **געלערנט** מיט אים, עפעס א "סאמטינג חשוב" – א ממש'דיגע לימוד.

2) פראקטישע שאלה: חסידים און זייער רבי: וואס איז מיט אלע חסידים וואס האבן א רבי וואס איז סתם א רבי ווייל זיין טאטע איז געווען א רבי – רייסן זיי קריעה? און אנדערערזייטס, איינער וואס לערנט טאקע יעדע וואך פון א רב אין בית המדרש שלש סעודות תורה – רייסט ער שוין קריעה? דאס בלייבט אלס א פראקטישע שאלה.

הלכה י"ג (המשך) – תלמיד חכם שגדול ממנו בחכמה

רמב"ם'ס ווערטער:

"וכן תלמיד חכם שדעת הבריות נוחה הימנו... מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה."

פשט:

אפילו איינער וואס מ'האט גארנישט געלערנט פון אים, אבער ער איז א גדול בחכמה – דארף מען האבן פאר אים דרך ארץ. א תלמיד חכם וואס זיינע מידות זענען אויסגעהאלטן, ווען ער רעדט פאר איינעם וואס איז גדול ממנו בחכמה, דארף ער זיך פירן מיט דרך ארץ.

חידושים:

1) וואס מיינט "דעת הבריות נוחה הימנו"? זיינע מידות זענען זייער אויסגעהאלטן, ער האט א מין שלימות, א גוטע מידה.

2) וואס מיינט "מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה"? ער הערט פון אים **ענדערש** – ער וויל הערן פון אים ענדערש ווי פרעגן פון א סתם מענטש.

ער ווייזט אז יענער קען אביסל בעסער פון אים. ער פרעגט אים נישט אפ. **אפפרעגן קען מען** – אבער מ'דארף קודם כל **אויסהערן**.

3) דער של"ה הקדוש – מ'מעג זיך דינגען, אבער נישט ווערן "נעט": מ'מעג זיך דינגען אויף מיין רבי, אבער נישט ווערן "נעט" (נישט רעספעקטפול). פארוואס איז ער דיין רבי? ווייל עפעס ווייסט ער וואס דו ווייסט נישט – הער אים קודם כל אויס. מ'מעג דינגען, מ'מוז נישט מקבל זיין יעדע זאך, אבער ערשט נאכדעם וואס מ'הערט אויס.

4) דאס גילט פאר יעדן וואס איז גדול ממנו – נישט נאר רבי מובהק: דאס פירט זיך אפילו מיט יעדער איינער וואס איז גדול ממנו בחכמה, נישט נאר מיט זיין רבי מובהק.

5) א תנאי צו קענען לערנען – נישט נאר כבוד: אויסער דעם ענין פון כבוד תלמידי חכמים, איז דאס א **גרויסע תנאי צו קענען לערנען**. ווען א מענטש הערט עפעס און ער טראכט שוין שנעל וויאזוי ער גייט עס אפשלאגן, הערט ער ניטאמאל אזוי גוט אויס. מ'דארף קודם "דיידזשעסטן" וואס יענער זאגט מיט'ן גאנצן שלימות, און ערשט נאכדעם טראכטן וויאזוי ס'שטימט מיט דיינע תורות. ס'איז דא א "לופהאל" וואס מענטשן האבן – ווען יעדע זאך וואס זיי הערן, פאסן זיי עס גלייך אן צו עפעס א תורה וואס זיי האבן שוין אמאל געהערט. אזוי ווערט מען נישט קלוגער, ווייל מ'זאמלט נאר אן אויף דעם עקזיסטינג תורה. אבער לייג אלעס אין דער זייט און הער פולי אויס – **דאס איז עושה מכוונות**.

6) וואס מיינט "מכוונות"? "מכוונות" מיינט נישט דווקא גוטע מידות – ס'קען זיין דיינע **דעות** זענען שוין מכוונות. וואס ער ווייסט לייגט ער אין דער זייט, יעצט קען ער הערן נייע זאכן. דער לשון "מכוון את האמת" (פון דרך המצוה) מיינט **פונקטליך** – ער איז פרעסייז אין זיין פארשטאנד.

הלכה י"ד – הרב שמחל על כבודו

רמב"ם ווערטער (רמ"א):

"והרב המובהק שמחל על כבודו בכל הדברים האלו, בין על כל תלמידיו בין על אחד מהם, הרי זה מחול. והתלמיד צריך להדר אחר רבו אף על פי שמחל."

פשט:

א רבי מובהק קען מוחל זיין אויף זיין כבוד – אויף אלע תלמידים אדער אויף איינעם. אבער אפילו נאך מחילה, דארף דער תלמיד נאך **מהדר** זיין דעם רבי.

חידושים:

1) וואס מיינט "מחילה" פראקטיש? מוחל זיין מיינט דער רבי קען זאגן "פון היינט און ווייטער מ'מעג אריינרעדן ביים שיעור", אדער "איר דארפט נישט אויפשטיין פאר מיר", וכדומה.

2) חילוק צווישן "כבוד" און "הידור": ס'איז דא **כבוד** און ס'איז דא **הידור**. דער רבי קען מוחל זיין אויף **כבוד**, אבער **הידור** בלייבט. דאס מיינט: אפילו ווען דער רבי איז מוחל, מעג מען זיך נישט פירן צו אים ווי א חבר – מ'דארף נאך אלץ רעספעקט.

3) פארוואס העלפט מחילה נישט גאנץ? אויב דער רבי זאגט "זיץ" (זיי מוחל אויף עמידה), און דער תלמיד פאלגט נישט און שטעלט זיך אויף – איז ער **מנהיג בזיון**, ער איז נישט רעגולער. אבער מ'דארף נאך אלץ טרעפן **אנדערע וועגן** מהדר צו זיין. דער רבי'ס מחילה אויף איין זאך מיינט נישט אז ס'איז מער נישטא קיין שום דין כבוד – אנדערע דיני הידור בלייבן. מ'קען נישט מאכן א "גזירה שוה" און זאגן אז אלע דיני כבוד פאלן אוועק.

4) וואס מיינט "הידור"? הידור איז אזוי ווי מ'זעט – עפעס וואס מ'זעט און מ'ווייזט רעספעקט. ס'איז א מין "לאזט זיך אלץ אין מהדר זיין" – און אויף דעם איז נישטא קיין מחילה.

הלכה י"ג (סוף) – דער רבי דארף מכבד זיין דעם תלמיד

רמב"ם ווערטער:

"כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן. כך אמרו חכמים: יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשל חברך."

"וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאהבן, שהם הבנים המהנים בעולם הזה ולעולם הבא."

פשט:

אזוי ווי תלמידים זענען מחויב אין כבוד הרב, אזוי דארף דער רבי מכבד זיין זיינע תלמידים און זיי מקרב זיין. די כבוד פון דיינע תלמידים זאל זיין ביי דיר אזוי טייער ווי די כבוד פון דיינע חברים – אויב איינער איז מבזה דיינע חברים, ווערסטו זיך שטארק שטערן, אזוי זאלסטו זיך קערן וועגן דעם כבוד פון דיינע תלמידים. דער רבי דארף זיך היטן מיט זיינע תלמידים און זיי ליב האבן, ווייל זיי זענען ווי קינדער וואס זענען אים מהנה אויף דער וועלט (זיי באדינען אים) און אויך לעולם הבא.

חידושים:

1) דער דרייפונקט פון פרק ה' – פון כבוד הרב צו כבוד התלמיד: דער דראמאטישער שוויינג אין פרק ה': ביז יעצט האט דער רמב"ם אויסגעלייגט ווי שטארק און ווי שטרענג דער תלמיד דארף מכבד זיין דעם רבי. יעצט "דרייט דער רמב"ם ארויס די שטריק" – דער רבי מעג נישט נאר, ער **דארף** מכבד זיין דעם תלמיד. דאס איז א באמערקענסווערטע סטרוקטור: דער פרק הייבט אן מיט כבוד הרב און ענדיגט מיט כבוד התלמיד.

2) תלמיד ווי "אביו של רבו לחיי העולם הבא" – א קל וחומר: דער רמב"ם זאגט אז תלמידים זענען "הבנים המהנים לעולם הבא." אזוי ווי מ'האט געלערנט אין אנהייב פרק אז דער רבי איז "אביו לחיי העולם הבא" פאר'ן תלמיד, אזוי אויך פארקערט – דער תלמיד מאכט דעם רבי א "טאטע בעולם הבא." יעדער טאטע האט ליב זיינע קינדער ווייל זיי מאכן אים א טאטע פון חיי העולם הזה. איז א קל וחומר: דער רבי דארף ליב האבן זיינע תלמידים ווייל זיי מאכן אים א טאטע בעולם הבא – וואס איז נאך א גרעסערע מעלה.

3) שאלה: קען א תלמיד פון א קאליע'ן רבי האבן עולם הבא? אויב דער רבי איז "קאליע געווארן" (אפגעפאלן), קען דער תלמיד נאך האבן עולם הבא? פארווייזונג אויף די גמרא פון **רבי מאיר ואחר (אלישע בן אבויה)** – וואו רבי מאיר האט ווייטער געלערנט פון אחר אפילו נאכדעם וואס ער איז אפגעפאלן. דאס ווייזט אז יא, א תלמיד קען זיכער האבן עולם הבא אפילו ווען דער רבי איז קאליע.

"הרבה חכמה למדתי מחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם"

רמב"ם ווערטער:

"תלמידים מרחיבין דעתו של רב ומרחיבין לבו. אמרו חכמים: הרבה חכמה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם."

פשט:

תלמידים מאכן דעם רבי קליגער – ער האט צו וועמען צו לערנען, זיי זענען מרחיב זיין לב. די חכמים האבן געזאגט: איך האב געלערנט פון מיינע חברים מער ווי פון מיינע רבי'ס, און פון מיינע תלמידים מער פון אלעמען.

חידושים:

1) א סתירה צו כבוד הרב? דער סטעיטמענט "ומתלמידי יותר מכולם" גייט **אביסל קעגן אלעס וואס מ'האט געלערנט וועגן כבוד הרב.** אויב מ'לערנט פון חברים און תלמידים מער ווי פון רבי'ס, פארוואס זענען חברים און תלמידים ווייניגער חשוב?

2) תירוץ – מ'לערנט פון חברים נאר נאכדעם וואס מ'האט שוין געלערנט פון רבי: יעדע סטעיטמענט וואס איז עקסטרעם דארף מען פארשטיין אין קאנטעקסט. מ'לערנט נאר פון חברים **נאכדעם** וואס מ'האט שוין געלערנט די חכמה פון דעם רבי. אן עם הארץ לערנט גארנישט פון

חברים. אבער **איינמאל מ'איז שוין א תלמיד חכם** – מ'האט שוין געלערנט פון דעם רבי – יעצט קען מען אנהייבן לערנען פון יעדן. מ'הייבט שוין אן מחשיב זיין קליינע, חלשות'דיגע זאכן וואס מ'וואלט פריער נישט באמערקט.

3) **"עץ קטן מדליק את הגדול" – ר' יוחנן'ס משל:** אזוי ווי א קליינע האלצעלע קען אנצינדן א גרויסן בוים, **כך תלמיד קטן מחדד את הרב** – א קליינער תלמיד קען אויסשארפן דעם רבי'ס חכמה. **"עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה"** – דורך די שאלות פון דעם תלמיד קען דער רבי מוציא זיין בשעת מעשה א חכמה מפוארה.

4) **ווי אזוי ברענגט דער תלמיד ארויס חכמה מפוארה?** דער תלמיד פרעגט "קלאץ קשיות" – שאלות וואס צווינגען דעם רבי צו טראכטן טיפער. דער רבי האט שוין געוואוסט די חכמה **בכח** (אין פאטענציאל), אבער דער תלמיד איז **מוציא לפועל** – ער ברענגט ארויס די חכמה פון פאטענציאל צו אקטואליטעט. אן דעם תלמיד'ס שאלות וואלט דער רבי קיינמאל נישט ארויסגעברענגט די חכמה מפוארה. דאס פארבינדט זיך מיט וואס מ'האט פריער געלערנט – **"לא יקפיד מלמד"** – דער רבי טאר זיך נישט קפיד'ן אויף שאלות. דאס איז נישט נאר א דין פון געדולד, נאר א פראקטישע נויטווענדיקייט: דורך די שאלות קומט ארויס חכמה מפוארה.

5) **"מה שאלתך עד חצי המלכות":** אזוי ווי דער מלך זאגט "מה שאלתך עד חצי המלכות", אזוי קען די שאלה פון דעם תלמיד ברענגען "עד חצי המלכות" – א שאלה האט די כח צו אויפמאכן גרויסע טויערן פון חכמה.

6) **דער גרויסער בויגן פון פרק ה':** מ'האט אנגעהויבן מיט'ן לערנען אז מ'דארף מכבד זיין דעם רבי, און אין סוף האט מען געלערנט אז דער רבי דארף אויך מכבד זיין דעם תלמיד. דאס גיט א באלאנסירטע בילד פון דער רבי-תלמיד באציאונג – ביידע זייטן האבן חיובים איינער צום צווייטן.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה' – כבוד רבו

הקדמה לפרק ה'

א גוטן, מיר לערנען רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה'.

מיר האבן שוין געלערנט וועגן די עצם דין תלמוד תורה, די חיוב לערנען מיט די קינדער, נאכדעם האבן מיר געלערנט אביסל די דינים פון לערנען מיט תלמידים. נעכטן האבן מיר געלערנט וויאזוי א רבי לערנט מיט תלמידים, וויאזוי דער מתורגמן לערנט איבער די תורה פון דער רבי, און אזוי ווייטער אביסל די דינים פון וואס מען מעג טון אין בית המדרש.

דא גייען מיר ווייטער, די פרק גייט רעדן בעיקר וועגן כבוד רבו.

דער מבנה פון הלכות תלמוד תורה: צוויי מצוות

ס'איז דאך לכאורה... מ'דארף זען אינעווייניג אויב ער ברענגט שוין דא די הלכה אדער נאר ביי די נעקסטע פרק.

לכאורה, מיר האבן געלערנט אין די הקדמה אין די אנהייב אז ס'איז דא אין הלכות תלמוד תורה צוויי מצוות, יא?

ס'איז דא די מצוה פון תלמוד תורה און די מצוה פון "לכבד מלמדיו ויודעיו".

יא.

סאו בעיסיקלי פרק ה' איז "לכבד מלמדיו" - ס'הייסט נישט מלמדיו, נאר דער וואס לערנט דיך אויס, ס'איז איין לעוועל פון חיוב.

אה, די פרק איז מלמדיו, איך מיין די נעקסטע פרק איז יודעיו, ווייל די נעקסטע פרק איז כבוד תלמיד חכם.

אבער מלמדיו מיין איך, עט ליעסט דא ווי איך טייטש עס, ס'הייסט דא א כבוד וואס א מענטש דארף האבן פאר זיין רבי, א געוויסע לעוועל פון כבוד. נאכדעם איז דא אן אנדערע לעוועל פון כבוד וואס דארף זיין פאר יעדן תלמיד חכם, דאס איז אין די נעקסטע פרק.

דער אונטערשייד צווישן כבוד רבו און כבוד תלמיד חכם

אה, ס'איז אינטערעסאנט, ווייל אין ספר המצוות האבן מיר שוין געהאט מערערע מאל די ענין פון מכבד זיין אן אנדערע סארט וועגן וואס מ'רעדט וועגן כבוד פון תלמידי חכמים.

ס'איז דא די ענין פון כבוד תלמיד חכם ווייל ער איז דער וואס לערנט אויס די דרך הישר, זאלסטו זיך מדבק זיין - נישט כבוד, נאר זיך מדבק זיין אין תלמידי חכמים צו לערנען פון זיי.

נאכדעם איז דא די זאך אז א מענטש ווערט נשפע פון זיין סביבה, ממילא זאל ער זיך דרייען לעבן תלמידי חכמים.

דא לערנען מיר אן אנדערע זאך: אז כדי קונה צו זיין תורה, א חלק פון די מצוה פון תלמוד תורה איז אז מ'זאל ארויפקוקן אויף א תלמיד חכם, נאר אזוי ווערט מען א תלמיד חכם.

אקעי, אבער יעצט רעדט מען פון דיין רבי ספעציעל.

דיין רבי האט א ספעציעלע חיוב.

א תלמיד חכם וואס איז דיין רבי, יא.

שטעלט זיך אז אויב דער רבי איז נישט קיין תלמיד חכם, איז דאס א צווייטע פראבלעם, פארוואס מ'טאר אים נישט האבן. אויב ער איז מער תלמיד חכם ווי דיר, קען ער שוין זיין דיין רבי.

אבער יעצט רעדט מען פון רבי מובהק, מיר גייען זען, ס'איז דא צוויי לעוועלס פון רבי.

אבער יעצט קען מען רעדן פון די נושא פון די רבי, פון דיין רבי, וואס מ'דארף מכבד זיין.

הלכה א': כבוד רבו יותר מאביו

לאמיר אנהייבן. זאגט דער רמב"ם:

כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו, אזוי ווי יעדער ווייסט, ס'איז דאך דא א מצוה פון כיבוד אב, "איש אמו ואביו תיראו", מ'דארף, מ'איז מצווה אויף כבוד און מורא פון דעם טאטן. די מצוה האבן מיר נאך נישט געלערנט. ס'איז אינטערעסאנט, ס'איז נאך נישט געווען אין די מנין המצוות. איך מיין הלכות כיבוד אב שטייט נאר אין די ענד פון רמב"ם, הלכות ממרים.

כך יחייב בכבוד רבו ויראתו. די זעלבע וועג איז ער מחויב אין די כבוד פון זיין רבי און אין די יראה, אין זיין מורא פון זיין רבי.

און נישט נאר אזוי, נאר נישט נאר איז עס אזוי ווי דער טאטע, נאר אין א וועג נאך מער, **ורבו יותר מאביו**. די חוב פון מכבד זיין א רבי איז נאך מער ווי מכבד זיין דעם טאטן.

ער גייט שוין זען לגבי וועלכע הלכות ס'איז נוגע, און פארוואס? **שאביו הביאו לחיי העולם הזה**, א טאטע דארף מען זיין מכבד ווייל דער טאטע האט דיר געגעבן לעבן, ווייל דער טאטע האט דיר געמאכט זאלסט זיין דא אויף די וועלט. אבער **רבו שלמדו חכמה הביאו לחיי העולם הבא**. דער רבי וואס האט אייך אויסגעלערנט חכמה, איז דיר וואס ברענגט דיר לחיי העולם הבא, ער מאכט דיר אז דו זאלסט האבן חכמה, און נאר חכמה בלייבט אויף עולם הבא, יא? דער גוף שטארבט. וואס בלייבט אויף עולם הבא? דער דעת וואס מ'איז קונה. יא, דאס איז דיך שוין די זעלבע רמב"ם.

דער גדר פון כבוד רבו: ענליך צו כיבוד אב, נישט ווי כבוד צדיקים

יא. ס'איז אינטערעסאנט, ער זאגט דא אויך אז דער גדר איז ענליך צו כיבוד אב. ס'איז נישט אזוי ווי דעיס וואס מיר האבן פריער געלערנט אז מ'דארף מכבד זיין צדיקים, חסידים, ווייל זיי זענען דומה לשכינה, נאר ווייל זיי זענען דיין רבי. אזוי ווי דער טאטע, נישט ווייל ער איז א טאטע, נאר ווייל ער איז דיין טאטע. דא רעדט מען פון דיין רבי, ס'איז זייער א פערזענליכע קשר, ווייל ער האט דיר געברענגט לחיי העולם הבא.

אויסער דעם וואס מ'דארף אים מכבד זיין אלס ווייל ער איז א חשוב'ער איד אין כלל ישראל, איז ער חשוב פאר דיר. ס'גייט בעקוואורדס. קודם דארף ער מכבד זיין דיין רבי, נאכדעם גייט דער רמב"ם זאגן אז נישט נאר דיין רבי, נאר אנדערע מענטשן'ס רבי'ס דארף מען אויך. אנדערע סארט.

דאס איז די גרעסטע רעספעקט וואס דו זאגסט, ס'איז אלעזר כיבוד אב, און ס'איז וועגן די קל וחומר. איך מיין, ס'וועט אפשר זיין אנדערע מקורות, מ'גייט זען אז דער רמב"ם ברענגט אויך א פסוק. אבער ס'דארף אויך זיין א קל וחומר, פארוואס דארף מען מכבד זיין א טאטע? ווייל ער האט דיר געגעבן לעבן. א רבי געבט דיר אויך לעבן! וועלכע סארט לעבן? נישט די סארט לעבן, חיי הגוף, נאר חיי הנשמה, חיי הדעת.

דיני קדימה: רבי קודם לאביו

גיי גוט. זאגט דער רמב"ם, **וכיצד היא הלכה? רואה אבידת אביו ואבידת רבו**, ער זעט אן אבידה, און ס'איז דא די אבידה פון זיין טאטע און די אבידה פון זיין רבי. יעצט די שאלה, וועמען זאל ער מקדים זיין? וועמען זאל ער קודם ראטעווען? וועמענ'ס געלט? **השבת אבידתו קודמת לשל אביו**, איז ער קודם מצווה צו זיך אפגעבן מיט די אבידה פון זיין רבי פאר די אבידה פון זיין טאטע. פאר די זעלבע סיבה וואס מיר האבן געלערנט, ווייל דער רבי איז דער מביאו לחיי העולם הבא.

נאך א פאל, **אביו ורבו נושאים במשא**, זיין טאטע און זיין רבי שלעפן א פעקל. ס'איז דא א מצוה פון פריקה, פון העלפן. ווער קודם? **מניח של רבו ואחר כך של אביו**, זאל ער העלפן קודם דעם רבי אראפנעמען דעם פעקל, און נאכדעם דעם טאטע.

אביו ורבו שהיו שבוים בשביה, ס'איז דא א מצוה פון פדיון שבויים. די שאלה איז, ווער קומט קודם? ס'איז דא א דין קדימה. אויך דא, **פודה את רבו**, קודם לייזט מען אויס דעם רבי, **ואחר כך פודה את אביו**.

ווען דער אב איז א תלמיד חכם

זאגט דער רמב"ם, דאס איז אלעס וואן זיין טאטע איז בכלל נישט געווען זיין רבי. **אבל אם היה אביו תלמיד חכם**, אויב דער טאטע איז א תלמיד חכם - ער זאגט נישט אז ער דארף זיין זיין רבי, בכלל, אויב דער טאטע איז א תלמיד חכם.

אבער לכאורה די ווארט איז ווייל דער טאטע האט אים אויך געברענגט לחיי העולם הבא. ס'איז א גוטע קשיא, איך ווייס נישט. אבער דער רמב"ם זאגט נישט "אם היה אביו רבו", די גמרא שטייט טאקע "אביו רבו", אבער דא מיינט ער, דער רמב"ם זאגט עס אז אפילו ס'איז נישט זיין רבי, אפילו ער איז סתם א תלמיד חכם. אבער איך זאג אז דער כל שכן... לאמיר גיין מיט די... מ'קען לערנען אז די ווארט איז ווייל דער טאטע איז א תלמיד חכם, ממילא קומט אים מער כבוד. אבער בפשטות, מער אלס סברא, קען מען זאגן אז וועגן דער טאטע האט אים אויך געברענגט לחיי העולם הבא, דעמאלט איז **פודה את אביו תחילה**.

קשיא: א טאטע וואס האט געלערנט בעיסיקס

און מ'דארף טראכטן פון דעם, אז אפילו א טאטע וואס איז נישט קיין תלמיד חכם, אבער אויב דער טאטע האט אים אויסגעלערנט די בעיסיקס, אזוויוי די הלכה, די תורה צוה, און דער טאטע האט אים אויסגעלערנט אזא זאך, האט אים דער טאטע בריידע. אפילו אויב דער רבי האט אים געברענגט מער, דער רבי האט אים געגעבן מער, אבער דער טאטע האט אים געגעבן ביידע. מ'דארף טראכטן, ס'איז א גוטע קשיא, ווייל אז דער טאטע האט אים געמאכט מצוות חינוך, און דער טאטע האט אים אויסגעלערנט צאקלי לולב, און דער טאטע האט אים אויסגעלערנט בעיסיק לערנען, האט ער אים אויך געברענגט לחיי העולם הבא. ס'איז א קשיא אויף די כל החומר.

צאקלי לולב איז אפשר נאר א מצוה, נישט קיין תורה. נישט דאס איז וואס ברענגט לחיי העולם הבא. אבער דאס וואס דו זאגסט, רעדסטו מן הסתם מיט אביסל אן ענדזש.

אפשר טאקע דאס, אפשר וועגן דעם טאקע איז דאס דער פירוש. פאר דעם שטייט אים אויב ער איז א תלמיד חכם, דאס הייסט, ענִי טאטע וואס איז א תלמיד חכם, אפילו ער איז נישט דיין רבי, האט ער דיר סתם אזוי געלערנט, ער איז אביסל א רבי, האט ער דיר זיכער אויסגעלערנט פארשידענע זאכן. איינער וואס רעדט מיט דיר וואס מ'רעדט נישט, איז א טאטע וואס קען בכלל נישט גארנישט, האט ער דיר גארנישט אויסגעלערנט. באט ס'איז טאקע א פראבלעם דא.

ווען דער אב איז א חכם

סאו אויב דער טאטע האט דיר געלערנט, **פדיון אביו תחילה**. איז לכאורה די זעלבע זאך דארף זיין לגבי מעשה און עבודה, אדער אין חכמה, אויב ער איז א תלמיד חכם. דעמאלטס, אה, תלמיד חכם איז קלאר אז ער איז נישט קיין רבי, ווייל ער איז נאר א תלמיד, און א תלמיד איז בכלל נישט קיין רבי, מ'דארף זיין א חכם צו זיין א רבי. און אויב ער איז יא א חכם, מילא לערנט ער דיר.

אויב איז ער שווין איין שוקל כנגד רבו, אויב דער טאטע איז א חכם, אפילו ער איז נישט אזא חכם ווי דער רבי, איז ער דאך קודם לגבי עבודה, ווייל מעשה עבודת אביו ואחר כך מעשה עבודת רבו. אויך די זעלבע לגבי מעשה אויך.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן "תלמיד חכם" און "חכם"

ניין, לכאורה די אלע זאכן איז די זעלבע. איך זע נישט אז דאס זאל זיין דער חילוק. ס'זעט נישט אז דער חילוק איז דאס, אז דאס איז א תלמיד חכם אדער ער איז א חכם. תלמיד חכם איז מיילא, איך ווייס נישט, עפעס שטימט מיר נישט דא אינגאנצן דער חילוק. פארוואס זאל ער זאגן אויף איין פלאץ תלמיד חכם און אויף איין פלאץ חכם?

זיכער, אבער וואס איז דער פוינט? פארוואס... אויב ער מאכט א קל וחומר, אויב אפילו א תלמיד חכם איז אזוי דער דין, איז מכל שכן אויב ער איז טאקע א חכם. סאו עפעס פעלט מיר. איך פארשטיי נישט די צוויי הלכות. פארשטייסט וואס איך זאג דא?

אפשר מוז ער יא האבן פדיון שבויים, נישט לגבי עבודה? איך ווייס נישט, נישט קלאר.

פארגלייך מיט הלכות גזילה ואבידה

ער ברענגט אז אין הלכות גזילה ואבידה זאגט דער רמב"ם די הלכה, און ער זאגט עס אביסל אנדערש. ער זאגט אז אויב זיין רבי איז דער רבי מובהק, איז דער טאטע קודם. אבער אויב דער רבי איז נישט קיין רבי מובהק, און דער טאטע איז אליין א חכם, קומט... ס'שטייט אז אויב דער רבי איז א רבי מובהק, איז די פשט אז ער האט געלערנט אלע תורה פון דעם רבי, נישט פון דעם טאטן. אבער אויב דער רבי איז נישט קיין רבי מובהק, און דער טאטע איז אויך א תלמיד חכם, און ער האט זיך אויך געלערנט פון דעם רבי, דעמאלטס איז אבידת אביו קודם.

מורא רבך כמורא שמים

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורא יתר על מורא הרב**. קיינעם דארף מען נישט מער מכבד זיין, די גרעסטע כבוד וואס א מענטש דארף געבן דארף מען געבן פאר'ן רב. און פון וועמען דארף מען די מערסטע מורא האבן, איז דער מורא הרב. אזוי ווי חכמים זאגן, **מורא רבך כמורא שמים**.

במורה פון דער רבי טייטשט דער רמב"ם, ס'מיינט נישט, ס'קען דאך נישט זיין כמורא שמים, ווייל דער פחד פון דעם אייבערשטן איז דאך אן אנדערע לעוועל בכלל. נאר ס'מיינט אז ס'איז זיין די העכסטע, כמורא שמים, העכער ווי אלע אויף דער ערד. יא, דאס איז וויאזוי ער טייטשט עס, ניין? דאס איז די העכסטע כבוד גדול.

קשיא: וואס איז מיט א מלך?

וואס איז מיט א מלך אדער עפעס אן אנדערע זאך? איך מיין, וואס איז דעמאלטס? א מלך איז נישטא קיין מצוה מורא צו האבן. א מלך האט מען מסתמא מורא, ווייל די נעטשור זאגט אזוי. פון א גוי האט מען אויך מורא. איך געדענק אז דער רמב"ם האט יא עפעס א לשון, אין הלכות ממרים, אין

הלכות דעות, אויף נשיא, אזוי. אז דער מלך איז דער גרעסטער, האט אפילו מער ווי דער בית דין, אדער עפעס אזא לשון.

פראקטישע שאלה: כבוד אדמו"ר vs. כבוד דעם מגיד שיעור

יא, איך טראכט טאקע, אז די מענטשן וואס לעבן לעצטנס וואס ס'איז דא א רבי, אזא אדמו"ר שליט"א, וואס מ'איז אסאך מער מכבד ווי דער רבי וואס האט אים געלערנט תורה, יא. ס'איז א גרויסע שאלה, ווייל ס'איז דאך דא א דין אז מורא רבך כמורא שמים. אדער דו רעספעקטסט מער דער רבי וואס ער איז סתם ווייל ער איז דער מלך? דו קענסט זאגן אז ער האט א דין מלך, ער האט אסאך דינים, אבער קיין רבו איז ער נישט.

קען זיין אז דו קענסט דארט זאגן אזוי ווי אז די מגידי שיעורים זענען אלע ביידע תלמידים פון דער גרויסער רבי. אזוי ווי דו טראכטסט פון א ראש ישיבה, ס'איז דא מגידי שיעורים. יא, דער מגיד שיעור איז אפשר מער, דו האסט געלערנט ביי אים מער, אבער דער ראש ישיבה גיט די שמועס און ער איז דער... ס'איז די סעים קוועסטשן. ווייל יענער איז א חכם אויך, ס'קומט אים רעספעקט, אבער נישט די זעלבע רעספעקט פאר א רבי. דער רעספעקט וואס דו דארפסט האבן פאר א רבי, דאס מיינט כפשוטו, דער וואס האט דיר אויסגעלערנט תורה, נישט דער וואס ס'שטייט אין די הלכה.

מעשה פון ר' מנחם זעמבא

אזוי ווי איך האב געהערט פון ר' מנחם זעמבא, איך ווייס נישט צו ס'איז אמת, ער האט געזאגט אז אין גער האט א איד געקענט ר' מנחם זעמבא, און ער האט געזאגט, "דער מענדל הייבט אויף די באנק." ער איז א שר התורה, אבער אזוי איז עס, אז יעדער ווערט בטל צום רבי'ן. אבער טאקע אין הלכה דארף מען וויסן וויאזוי ס'ארבעט. ס'איז נישט אויסגעהאלטן.

כבוד תלמיד חכם: א פראקטישע נקודה

סתם אזוי, איך האב אייביג א זאך וואס איך טראכט, אז ווען מענטשן ווילן מקיים זיין די מצוה פון כבוד תלמידי חכמים וכדומה, זוכט מען א גרויסן מפורסם און מ'קריגט זיך אריינצוגיין. יעדער אזא מענטש האט אוודאי געהאט א בחור וואס האט געלערנט מיט אים אין ישיבה, וואס איז אוודאי זיין עידזש, וואס איז שוין היינט א דין תלמיד חכם, און ער חלש'ט פאר א דאלער, ער חלש'ט איינער זאל אים אנקוקן. ס'איז אסאך גרעסער מקיים זיין די מצוה פון כבוד תלמיד חכם ווען דו גייסט זיך אפ מיט אים ווי ווען דו גייסט צו די מפורסמים. אבער דאס איז די נעקסטע פרק. יעצט רעדט מען דאך אלץ פון דיין רבי. דיין רבי איז דאך הכרת הטוב.

ס'איז מער אזוויווי א פערזענליכע זאך.

מעשה פון דעם קאצקער רבי

ס'איז דא א מעשה, דער קאצקער רבי איז געגאנגען וויזיטן זיין אלטן שטאט ווי ער איז אויפגעוואקסן, אפשר אין קאצק אדער אין טאמאשאוו, און ער איז געגאנגען באזוכן א רבי וואס האט אים אויסגעלערנט, זיין מלמד פון אלף בית, פון חומש. ער האט געזאגט, דער רבי פון גמרא, ער האט געזאגט אסאך פאלשע פשטים, אבער דער רבי פון אלף בית איז אן עכטער רבי, זיכער לכל הדעות אן עכטער רבי, און דארף ער האבן מער רעספעקט. אבער דאס וואס האט זיך געטון

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה – כבוד רבו (המשך)

הלכה א' (המשך) – "לפיכך אמרו... כבודו דומה לשכינה"

אבער טאקע אין הלכה דארף מען וויסן וויאזוי עס ארבעט. כ'האב עס נישט אויסגעהאלטן.

דיגרעסיע: כבוד תלמידי חכמים – די גרויסע און די קליינע

סתם אזוי, איך האב אייביג א זאך וואס איך טראכט, אז ווען מענטשן ווילן מקיים זיין די מצוה פון כבוד תלמידי חכמים וכדומה, זוכט מען א גרויסע מפורסם און מען קריגט זיך אריינצוגיין. יעדער אזא מענטש האט אוודאי א בחור וואס האט געלערנט מיט אים אין ישיבה וואס איז אומגעפער זיין עידזש, וואס איז שוין היינט א דין תלמיד חכם, און ער חלש'ט פאר א דאלער, ער חלש'ט פאר איינער זאל אים אנקוקן. ס'איז אסאך גרעסער מקיים זיין די מצוה פון כבוד תלמיד חכם ווען דו גייסט נאך אפ מיט אים ווי ווען דו גייסט צו די מפורסמים. אבער דאס איז אן אקסטערע פאראגראף.

דער רבי וואס לערנט אויס פערזענליכע זאכן

יעצט רעדט מען דאך אלץ פון דיין רבי, דיין רבי צוטיילט אין עקרת הבית, מיינט ער מער אזוי ווי פערזענליכע זאכן. ס'איז דא א מעשה, דער קאצקער רבי איז געגאנגען וויזיטן זיין אלטע שטאט, וואו ער איז אויפגעוואקסן, אפשר אין קאצק אדער אין טאמאשאוו, און ער איז געגאנגען באזוכן זיין רבי'ן וואס האט אים אויסגעלערנט זיין מלמד פון אלף בית און חומש. דער רבי פון גמרא, האט ער געזאגט, דער רבי האט געזאגט אסאך פאלשע פשטים, ער איז נישט... אבער דער רבי פון אלף בית איז אן עכטער רבי, זיכער לכל הדעות אן עכטער רבי, מ'דארף אים מער רעספעקט.

אבער דאס איז וואס איך האב געטראכט, אז דער טאטע איז דער וואס לערנט אויס די מודה אני מיט די בעיסיק בעיסיקס, דארף מען וויסן.

דיוק: דער רבי וואס לערנט אויס חכמה

עפעס איז נישט קלאר דא, דער דיוק זאגט מען אזוי, דו זאגסט דאך אז אין אנדערע פלעצער זעט ער אן אנדערש. ניין, דאס קען, לויט דעם רמב"ם אליין וועט עס נישט זיין קיין קשיא, ווייל חיי עולם הבא מיינט ממש די דעת, דער רבי וואס האט אים אויסגעלערנט חכמה, נישט דער רבי וואס האט אים אויסגעלערנט וויאזוי מ'מאכט א ברכה און וויאזוי מ'זאגט עברי. דאס איז זיכער, ווייל ער רעדט דאך די גאנצע צייט פון חכמה. ער רעדט דאך פון חכמת התורה וואס איז מער ווי מצוות. רעד איך פון דעם, פון ענין, וויאזוי דו ווילסט עס רופן. אקעי.

די ווערטער פון דעם רמב"ם

זאגט ער ווייטער, **לפיכך אמרו**, פאר דעם איז דאס וואס חז"ל זאגן. אזוי. דער לפיכך מיינט ער צו זאגן וועגן דעם ענין פון כבוד גדולי הרב. יא? יא.

כבודו דומה לשכינה. ס'איז כולל, **החולק על רבו כחולק על השכינה.** איז אין זאך, איינער וואס דינגט זיך אויף זיין רבי, איז ער חולק על השכינה. יא. יא. איז אזוי ווי ער דינגט זיך אויף די שכינה. יא.

וכל העושה מריבה עם רבו, אזוי ווי איינער מאכט א פייט, ער פייט נישט מיט אים דירעקט. חולק מיינט אפשר ער גייט זיך אוועקזעצן... ס'איז דא אין הלכה, דער רמ"א ברענגט דאס, חולק על רבו, עושה מריבה ווייס איך נישט, אבער חולק זאגט דער רמ"א אז ער מאכט זיך אן אייגענע פארטיי, ער מאכט זיך אן אייגענע שיעור.

וואס איז מריבה? דאס האב איך געטראכט, חולק מיינט ער מאכט א מרידה, ער פייט אויף אים. עושה מריבה מיינט אזוי אינטערן טיש, ער דרייט עפעס אן קעגן זיין רבי'ן, **כעושה מריבה עם השכינה.**

די פסוקים וואס ברענגט דער רמב"ם

שנאמר "בהצותם על ה'", ווען די אידן האבן טענות אויף משה רבינו, זיי העצן אקעגן משה רבינו, זאגט מען "בהצותם על ה'", זיי מאכן מצה ומריבה קעגן דעם אייבערשטן.

און די זעלבע זאך **"אשר ריבו בני ישראל את ה'"**.

און אויך ווייטער, **"ובכל המעשים הרעים כי מריבים על השכינה", שנאמר "לא עלינו תלונותיכם"**. משה רבינו ענטפערט, אויף קורח דאכט זיך? אדער ביי די מעשה פון די שלו? איך מיין די מעשה פון די שלו, יא. "לא עלינו תלונותיכם". יא, ס'איז ביי די שלו, זייער גוט. **"כי על ה'"**. "השם שמע", יא יא.

"כל המהרר אחר רבו כאילו מהרר אחר השכינה", שנאמר "וידבר העם באלקים ובמשה". ווען דארטן האבן אידן מהרהר געווען אויף משה רבינו, האט מען אנגעקוקט ווי זיי זענען מהרהר אויף דעם אייבערשטן אליין.

דיוק: איין זאך אדער צוויי זאכן?

זיי שטעלן צו, "כאילו הרי הם כמשה". לכאורה קען מען זאגן זיי האבן געטון צוויי זאכן, אבער פון די סמיכות פון די פסוק זעט מען אז זיי האבן געמיינט איין זאך, רבו ושכינה.

ביאור: פארוואס איז דער רבי ווי די שכינה?

די פשט איז אבער פשוט. ביי משה רבינו פארשטייט מען, משה רבינו האט געהאט א דירעקטע קשר מיט'ן אייבערשטן, ער האט געטון אלעס על פי ה', ממילא ווען מ'האט טענות אויף אים איז מען חולק על השכינה. אבער צו עס נעמען אויף פאר דיין רבי איז שוין אביסל א נעקסט לעוועל. דא רעדט מען פון אזא מין רבי וואס מענטשן טראכטן אז אלעס טוט ער על פי ה'. לכאורה דאס איז ביי משה, ניין, לאו דווקא.

אין א געוויסע זין, יעדער רבי איז... וואס איז די טייטש? מענטשן, מ'האט מיר נישט אנגעקומען פון פסח, איך ווייס שוין, פסח ספרי תורה, אז א רבי האט א פסח רבי'ס א שכינה. ס'איז זייער פשוט. ווער רעפרעזענט צו דיר די חכמה, די דעת, די תורה? דער רבי. אז דו ביסט זיך דינגען מיט דער וואס האט אראפגעברענגט צו דיר די חכמה.

ניין, איך זאג, אבער ביי די אלע פסוקים איז דאך פשט אז זיי האבן זיך לכאורה גע'טענה'ט אויף משה רבינו, וואס האט אלעס געטון ממש דירעקט על פי ה'. אבער א רבי איז אויך איינער וואס טוט על פי ה'. נישט אלעס וואס ער טוט, אבער די חכמה וואס ער לערנט אויס איז דאך די אייבערשטנ'ס תורה, די זעלבע תורה.

דיסקוסיע: חולק על רבו אין לערנען אדער אין אנדערע זאכן?

אלעמאל זאגט מען דאך דאס, אז דו מיינסט אז מ'זאגט אז א תלמיד פון א רבי דארף זיין אזוי ווי ער איז נישט? מ'רעדט דאך נאך אזוי ווי ער טוט די לערנען, אזוי ווי ער גייט אקעגן זיין רבי'נס לערנען. מ'רעדט נישט דא ווען ס'האנדלט זיך ווייסעך וואס, ער פייט זיך פאר א בנין. אה, דעמאלטס איז יענער עובד, ווייל דער מענטש וואס רעפרעזענט דאס דארף מען רעספעקטן אויף אזא וועג.

וואס איז דאס חולק על רבו? וואס הייסט חולק על רבו? וואס ער האט געזאגט אז עס איז חולק על השכינה.

הלכה ב' – "חולק על רבו" = מאכט אן אייגענע ישיבה

די ווערטער פון דעם רמב"ם

ער זאגט, דער רמב"ם, **"זה שקבע לו מדרש"**, ער מאכט זיך זיין אייגענע בית המדרש, זיין אייגענע פלאץ פאר לערנען, **"ויושב ודורש ומלמד"**, ער מאכט אן אייגענע שיעור, "ויושב ודורש ומלמד", ער זעצט זיך אוועק און ער דרש'נט און ער לערנט אויס, **"שלא בשעת רבו ורבו קיים, ואפילו רבו במדינת הים"**. אפילו אין אן אנדערע לאנד, ווי לאנג דער רבי לעבט, און אז דו מאכסט דיך שבת פאר זיך, ווערסט א רבי בחייו, ווערסט א רבי בחייו פון דיין רבי אן רשות, דאס הייסט חולק על רבו.

ביאור: די לשון "חולק" – צוטיילן, נישט שפייטן

עס איז זייער אינטערעסאנט, "חולק" אין די לשון חכמים מיינט אלעמאל מלשון... איך האב געזען אז די מחלוקת טייטשט מען אין א... מלשון "פעקשאן"... ווי חולק זיין, "יחלוקו", צוטיילן א זאך אין האלב. אדער צוטיילן, יא, נישט מלשון זיך שפייטן, נישט מלשון איינער גייט אוועק. ער מאכט נישט קיין מחלוקה אז ער גייט אוועק. ער צוטיילט די קהילה, ער צוטיילט די שיעור אין האלב. אדער ער מאכט זיך אן אייגענע אפטיילונג, עפעס אזוי, ער טיילט זיך אפ, ער מאכט זיינע אייגענע, ער לויפט דאך נישט אוועק פון יענעם, אפילו ער מאכט נישט קיין שרעק, ער האט זיינע אייגענע חסידים, איז דאס אויך חולק על רבו. ער וואלט געדארפט גיין צו זיין רבי, איך ווייס.

"ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם"

אה, גוט, **"ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם"**, און ווייטער. סאו דאס, חולק על רבו טייטשט אז ער מאכט זיך אן אייגענע ישיבה, אפילו דער רבי איז נישט דא, ער איז אין אן אנדערע פלאץ, אבער ער האט זיך ערקלערט רבי בחיי רבו.

נאכדעם איז דא אן ערגערע זאך, דאס איז להורות בפני רבו. **"ואסור לאדם להורות בפני רבו"**, דאס איז ווען ער גייט נישט אוועק.ביים רבי'ן אין בית המדרש פסק'נט ער שאלות. "ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם", און מען טאר נישט מורה זיין. "בפני רבו" מיינט לכאורה נישט ווען אין זיין פנים, נאר ווען אין די פלאץ פון די רבי. איך גיי שוין זאגן ווי.

"כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה". איינער איז מורה הלכה בפני רבו איז ער חייב מיתה. וואסערע מיתה? וואס איז דאס די חייב מיתה פון וואו? יא, דאס איז איינס פון די חייבי מיתות וואס מ'הרג'עט נישט. עס מיינט נישט אז ער איז חייב מיתה, עס מיינט נישט אז מ'הרג'עט אים. עס שטייט טאקע אז שמואל... וועגן שמואל און וועגן אנדערע מענטשן, אבער חייב מיתה מיינט אז עס איז גאר שארף, עס איז גאר שטרענג. דאס איז דער פשט. עס מיינט נישט אז מ'זאל חס ושלום... ווייל ער איז ראוי למות, ראוי למות איז חייב מיתה.

ס'קען זיין, ווייל ס'קען נאר זיין איין רבי אויפאמאל, און מ'גייט נישט יעצט הרג'ענען דעם רבי'ן ווייל דו ביסט מחולק געווען.

הלכה ב' (המשך) – דער שיעור פון שנים עשר מיל

וואס הייסט "בפני רבו"?

וואס הייסט בפני רבו? אה, ס'איז דא א וועג, מ'דארף דאך האבן לאקאל מורי הוראות אויך. סאו וואס איז דער גדר, ביז וואו מעג מען יא? פון ווי ווייט אוועק?

זאגט ער אזוי, **"היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל"**, אויב ס'איז גענוג ווייט, שנים עשר מיל, צוועלף מיל איז א שיעור תחום מדרבנן, יא. מילא, ס'איז גענוג ווייט, אז ס'איז קלאר אז די סיבה פארוואס ער ענטפערט איז נישט ווייל ער האלט זיך בעסער, נאר פשוט א סערוויס, ווייל דער מענטש האט א שאלה און ער קען נישט צוקומען צום רבי'ן, מילא מותר להשיב.

דיסקוסיע: "דבר הלכה" דווקא?

ס'קען זיין מ'פרעגט דבר הלכה איז דוקא, ווייל דאס איז א נגיעה, אבער למשל איינער פרעגט אים א וועג פון דא צו לערנען, ס'איז ערוווארטעט מ'זאל אנקומען צום רבי'ן. ס'קען זיין, דבר הלכה איז עפעס וואס דער מענטש דארף יעצט וויסן. יא, אבער ס'קען אויך זיין פארקערט, אז סתם זאגן תורה ברשות, ס'מיינט נישט נאר... דער רבי איז דער authority, דו זאגסט אים אן הלכה, דו זאגסט אים סתם א ווארט אויף אונזערע רעדער, און נישט פון דעם רעדט מען. חוץ אין געוויסע פלעצער וואו דאס איז דער גאנצער authority, איך ווייס נישט. אבער... יא... שטימט? יא.

און דער רבי איז נישט דא, ס'איז צוועלף מיל, מ'קען נישט אפילו פארן. צוועלף מיל, דאס קען מען פארן, זאל מען זאגן "גיי פאר צום רבי'ן". אבער ווייטער פון דעם. יא.

חילוק צווישן "הוראה" און "ידיעה"

אין שולחן ערוך און די נושאי כלים לייגן זיי צו אז מ'רעדט דאך באופן ווען מ'דארף דא א הכרעה. אויב אן עם הארץ ווייסט פשוט נישט וואס ס'שטייט, מעג אים יעדער איינער זאגן, "אזוי און אזוי שטייט אין שולחן ערוך". דאס איז סתם אן ענין פון ידיעה. הוראה מיינט ווען מ'דארף איינער וואס זאל נוצן זיין שכל, זיין שיקול הדעת, דאס מיינט גע'פסק'נט בפני רבו. זאגן וואס ס'שטייט מעג מען.

הלכה ב' (המשך) – להפריש מאיסור אפילו בפני רבו

די ווערטער פון דעם רמב"ם

קצ"ה. אה, ווייטער, אבער אפילו בפני רבו מותר להורות. אויב זעט מען איינער איז עובר אויף אן איסור, מ'וויל אים פוריש זיין פון אן איסור, דעמאלטס מעג מען אפילו בפני רבו.

איינער זאגט אזוי, **"כשאדם עושה דבר איסור"**, בשעת א איד טוט א דבר איסור, א מענטש טוט א דבר איסור, ווייל ער ווייסט נישט, **או מפני רשע**, אדער ווייל ער איז א רשע און ער טוט עס במזיד, **יש להפרישו**, דארף מען טון די מצוה פון תוכחה, אים מפריש זיין, אדער די מצוה פון לפני עור, מ'דארף אים זאגן דאס איז אסור. **אפילו בפני רבו**, אפילו בפני רבו, **אף על פי שאין נותנין לו רשות**, אפילו דער רב האט אים נישט געגעבן רשות.

פארוואס? ווייל דאס איז דאך א חילול השם אז א מענטש טוט אן עבירה ברבים, ס'איז נישט גוט אז מ'רעדט ברבים. איי, חילול השם, **אין כל מקום שיש חילול השם**, ער מיינט נישט, ער נעמט נישט אן זיין אייגענע תורה, ער נעמט אן דאס. **בכל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב**, דעמאלטס איז נישט די צייט צו געבן כבוד פאר'ן רב. דהיינו, דער אייבערשטער איז מער וויכטיג פון דעם רב. דער רב'ס כבוד איז זייער הייליג, אבער אז א איד טוט אן עבירה, דאס איז א נושא פון כבוד השם, נישט קיין נושא פון כבוד פון דעם רב.

ביאור: אפשר איז דאס בכלל נישט קיין פגם אין דעם רב

און בכלל, דא וואלט מען געקענט זאגן אז ס'איז נישט קיין פגם אין דעם רב בכלל, נישט ווייל אין חולקין כבוד לרב, נאר בכלל הייסט עס נישט קיין פגם אין דעם רב, ווייל דו ביסט נישט דא געזיכט צו פסק'ענען, דו ביסט דא געזיכט פשוט אוועקצונעמען אן עבירה. ער מיינט צו זאגן באפן אפילו באפן לאמיר זאגן אז ס'קען יא באדערן דעם רב, ס'הייסט אזוויי דו האסט געמאכט א החלטה בפניו, איז אבער דא דער ענין פון מקום חילול השם.

דיסקוסיע: א ראיה קעגן דעם חילוק צווישן "הוראה" און "ידיעה"

אפשר פון דא איז א ראיה אז דיין חילוק וואס דו האסט נאכגעזאגט איז נישט אזוי ריכטיג, ווייל ס'זעט אויס אז דא על הפרשת הלכה איז נישט קיין הוראה, ס'זעט אויס פון א הלכה וואס ער ווייסט פשוט נישט, ווייל ער זאגט קלאר ער ווייסט נישט, אדער מפני רשע. ער זאגט נישט ווייל מ'דארף א הכרעה, מ'קען פסק'ענען אנדערש. ניין, ער פרעגט שבת, און ער מאכט ענינים אז דאס גייט אריין בגדר א געוויסע איסור שבת, און מ'דארף טאקע פרעגן דעם רב, וועט אים געבן די רעכט צו נישט. ווייל לפי דעתך איז דאס אן ענין פון חילול השם, ווערט געזאגט אז מ'דארף גיין מיט דיין הוראה. פארוואס דארף יענער גיין מיט דיין הוראה בכלל? ער זאגט, "אהא, דו זאגסט אזוי, איך זאג אנדערש."

תירוץ: דאס איז אן אנדערע מין זאך ווי פסק'ענען

דאס קען זיין דאס איז אן אנדערע מין זאך ווי פסק'ענען. פסק'ענען איז איין זאך, אבער דאס איז אן ענין פון בעלות פון מרת. אין רבי'נס שול זיך אויפשטעלן און געבן א דרשה, "סטאפ טון וואס די האלסט אינמיטן טון". דאס איז נישט, דאס איז אסאך מער א חולק על רבו.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה' (המשך) – חולק על רבו, מורה הוראה שלא ברשות, וכבוד רבו

הלכה ב' (המשך) – לקבוע עצמו להוראה: אסור אפילו בסוף העולם

רמב"ם: "במה דברים אמורים, בדבר שנקרה נקרה, אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שואל, אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם, אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות מרבו."

פשט:

ווייל לפי דעתו איז דאס אן ענין פון חילול השם. ווערט ער כאילו מ'דארף גיין מיט דיין הוראה. פארוואס דארף יענער גיין מיט דיין הוראה בכלל? ער זאגט, אה, דו זאגסט אזוי, איך זאג אנדערש.

דאס קען זיין דאס איז אן אנדערע מין זאך ווי פסק'ענען. פסק'ענען איז איין זאך, אבער דאס איז אן ענין פון בעלות, פון מורא. אין רב'ס שול זיך אויפשטעלן און געבן א דרשה "סטאפ טון וואס דו האלטסט אינמיטן טון". דאס איז נישט, דאס איז א סאך מער א חולק על רבו, נישט ממש א חולק, אבער ס'איז מער אן ענין פון דיסרעספעקט ווי פסק'ענען. ממילא, דא איז אפילו וואו ס'דארף נישט זיין קיין שיעור, ס'איז די לידערשיפ. מוחה זיין וואו יענער איז לידערשיפ, דער רבי קען אים טאלערעטן. ס'איז נישט דיין דזשאב. דער רבי האט עס נישט געזען אין בית המדרש. נישט דיין דזשאב מוחה צו זיין אין בית המדרש. נישט מוחה זיין חס ושלום צו מתיר זיין א צווייטע מין איסור. מוחה זיין איז אזא אויסגעשעטלטע זאך.

די אלע זאכן רעדט מען לכאורה ווען דער רבי איז קלאר זיין רבי, זיין רבי מובהק. ווייל די שולחן ערוך מאכט זיך חילוקים צווישן א רבי מובהק און א רבי וואס איז א שטיקל חבר, איינער וואס איז מער דערהויבן ווי אים, אבער זיי זענען די זעלבע לעוועל. די הלכה איז פון רבי, איז נישט קלאר אז ס'גייט אריין ביי אונזערע זמנים, ווייל ס'איז נישטא אזא זאך רבי, אבער דאס וועלן מיר זען.

זאגט ער ווייטער, "מדובר במורים". דאס איז אויב ס'איז אן ענין פון חילול השם, סטאטש אז איינער טוט אן עבירה, מעג מען יא זאגן, "בדבר שנתפרסם". אבער בכלל, די ביידע היתרים, סיי דער וואס איז צוועלף מיל, די אלע זאכן, די אלע תירוצים, איז ווען ס'איז געמאכט א מקרה, אבער **"לקבוע עצמו להוראה ולשבת ולדרוש לכל שואל"**, איז געוואלדיג, אפילו **"בסוף העולם ורבו בסוף העולם, אסור לו להורות עד שימות רבו"**, אפילו אויב ס'איז זייער ווייט. אויף א קביעות, איך ווער, איך מאך מיר מיין אייגענע קאמפעני, איך בין שוין גרויס, איך קען שוין אליין, דאס טאר מען נישט. טאר נישט **"עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות מרבו"**. נאר אויב מ'האט באקומען רשות פון רבו, דעמאלטס מעג ער, אבער אן רשות קען מען בכלל נישט.

חידוש: אפילו נאך דעם וואס רבו שטארבט – נישט יעדער מעג ווערן א רבי

זאגט ער ווייטער, וואס איז אויב דער רבי איז יא געשטארבן? יא, מיינסטו אז יעצט ווערט א הפקר וועלט, און יעדער מעג ווערן א רבי? זאגט ער, **"לא כל מי שמת רבו"** ער איז שוין אויף די מדריגה, ער קען שוין גענוג לערנען. ער זאגט נישט וואס די שיעור איז, אבער יא.

אבער קוקסט, דא קומט א גאנצע... דא קומט צו זייער פשוט, מ'דארף שוין קוים קומען טייטשן. דא קומט א זייער שארפע... א גאנצע שטיקל מעשה.

הלכה ז'-ט' – תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה / חכם שהגיע להוראה ואינו מורה

רמב"ם: תלמיד שלא הגיע להוראה – שוטה, רשע, וגס רוח

יא, אז דער רמב"ם, **"וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה"**, א תלמיד וואס איז נישט אנגעקומען צו די מדריגה, און ער איז נאך נישט ראוי צו זיין א מורה הוראה, און ער פסק'נט יא, **הרי זה שוטה, רשע, וגס רוח**.

ער האט דריי מעלות, ער איז א שוטה, א רשע, און א גס רוח. איך קען זיין אז עס איז איינע פון די דריי. אדער פסק'נט ער אזוי ווייל ער איז א שוטה, ער ווייסט נישט אז ער איז נאך נישט הגיע להוראה. אדער ווייסט ער אז ער איז נישט אנגעקומען צו די הוראה, און ער איז א רשע ווייל ער טוט עס עניוועי. אדער איז ער א גס רוח, ער איז נישט אנגעקומען להוראה, אבער ער רעדט זיך איין אז ער איז אנגעקומען להוראה, ווייל ער איז א גרויסע בעל גאוה. איך מיין אז אלע דריי צוזאמען. ניין, אבער עס קען זיין, עס איז א גאנצע גוטע פשט. ווייל עס איז דריי און זאכן, א שוטה מיינט ווייל ער ווייסט נישט וואס מיינט הגיע להוראה, ער רעדט זיך איין. אדער רעדט ער זיך איין ווייל ער איז א גס רוח, אדער ווייסט ער יא און ער איז א רשע.

אוי. אממ...

"כי רבים חללים הפילה" – דער פסוק פון אשה זונה

"ועליו נאמר כי רבים חללים הפילה", אבער אזא איינער וואס... וואס... וואס איז מכשיל אנדערע אידן מיט נישט ריכטיגע הלכות, איז מפיל חללים, ער מכשיל אנדערע אידן, אזוי ווי... ס'איז א לשון ער מכשיל אנדערע אידן מיט חטאים, לכאורה. און ער גייט זאגן יעצט די אנדערע האלב פון די פסוק. אבער דער פסוק רעדט פון... פשוט פשט רעדט עס פון וואס? פון א זונה, פון אן אשת איש וואס איז מזנה, איז אינטערעסאנט. אבער דא איז דאך זייער גוט, ווייל א חכמה ווערט דאך אנגערופן דיין עכטע ווייב, און די זונה איז אייביג די פאלשע חכמה. ס'איז א מענטש וואס פארקויפט פאלשע חכמה, אזוי ווי די אשה זונה.

און **"רבים חללים הפילה"**, ער מאכט מענטשן. איך טראכט, אויב איז ער מקיל, פארשטייט מען אז ער איז רבים חללים הפילה, ווייל... ווייל ער געט ארויס קולות וואס איז נישט ארויסגעהאלטן, ער מאכט של אידן מיט איסורים. אבער אויב ער איז נאר מחמיר... לאמיר זאגן, ער ווערט א דיין, דאס איז... איך מיין, אויב א תלמיד חכם שלא הגיע להוראה, געווענליך גייט ער מחמיר

זיין, ווייל דאס איז גרינגער. אבער ער איז ווייטער מפיל חללים, ווייל דער מענטש, קודם כל ער גייט באקומען א שנאה צו תורה, און ער גייט אויפהערן פרעגן הוראה, ווייל אייביג קומט ער אן מחמיר, יא? זיי זענען **"רבים חללים הפילה"**.

אקעי. און עס קען זיין אן אנדערע סיבה איז ער **"רבים חללים הפילה"**, ווייל ער איז חייב מיתה האבן מיר פריער געלערנט. סאו ער איז איך אליין, ער איז א סואיסייד. אקעי.

"ועצומים כל הרוגיה" — חכם שהגיע להוראה ואינו מורה

איך דארף אבער לערנען די אנדערע האלב. **"בחיי חכם שגיא להוראה"**. אה, עס טוט יעצט א מענטש טראכטן, ווייסט וואס, איך גיי קיינמאל נישט פסק'ענען, איך וועל מיך שוין אריינלייגן אין די צרות, אבער עס העלפט נישט. דו ביסט געטרעפט. אידער ווער. **"חכם שגיא להוראה"**, אויב ביסטו אן עניו קומען להוראה וויניגער מורא, טוט א געוואלדיגע עוולה. **"הרי זה מונע תורה"**, מונע תורה פון אידן, **"נותן מכשולות לפני העורים"**. ער איז אויך, ווייל די עולם וועט נישט האבן פון וועם צו פרעגן, איז דער צווייטער וואס נישט אידער אידער. ער גייט מכשולות לפני עורים, די לשון הרמב"ם טראכט דא מסתמא פון "ולפני עור לא תתן מכשול", ווייל די וואס וואלטן געקענט העלפן מענטשן זאלן וויסן וואס זיי האבן צו טון.

און אויף וועם שטייט דער צווייטער חלק פון דעם פסוק, **"ועצומים כל הרוגיה"**? וועם מיינט מען מיט די **"רבים חללים הפילה"**? דעם תלמיד שלא הגיע להוראה. עס איז קיין שטייט, וואס ווי מיינט מען נישט קיין נעמען דא, וואס רעמיינט דא איינעם.

"תלמידים קטנים" — הדיוט קופץ בראש

"אלו התלמידים הקטנים שלא הגיעו לתורה כראוי", די קליינע רבי'לעך וואס קומען אויף, און זיי לערנען נישט תורה אזוי ווי ס'דארף זיין. **"והרי הם לא למדו כלום"**, זיי האבן נישט גענוג געלערנט. זיי האבן נישט גענוג געלערנט. זיי האבן נישט משמש געווען. נעכטן האבן מיר עס געלערנט אז כדי צו ווערן א תלמיד חכם דארף מען לערנען זייער אסאך. ער האט דאס נישט געטון. **"אלא מפני שמתגאים בעיני העם"**, זיי זענען אנשי ריב, זיי ווילן נאר ווערן גרויס. **"וקופצים ויושבים בראש"**, זיי זענען א הדיוט קופץ בראש, וואס שטייט אפאר מאל, יא. הדיוט קופץ בראש, זייער גוט, יא. **"וקופצים ויושבים בראש לדון ולהורות בישראל"**, צו פסק'ענען.

"הם המרבים המחלוקת" — פארוואס מאכן זיי מחלוקת

"הם המרבים המחלוקת", זיי זענען מרבה מחלוקת. פארוואס? ווייל ס'גייט באדערן פאר די ערנסטע תלמידי חכמים, גייט ווערן א מחלוקת. ניין, נישט וועגן דעם. ווייל דאס איז וואס דער מענטש טוט. ער זוכט א גאנצע צייט צו האבן א שיעור, צו האבן איינער וואס איז ענדליך שמוע, וואס זוכט נישט להתגדל. אויב ס'איז שוין דא איינער וואס קען, פרובירט ער נישט צו מאכן נאך א ישיבה כדי ער זאל קענען אויך האבן א ישיבה. אבער דער מענטש וואס איז אן הדיוט קופץ בראש, ער וויל א גאנצע צייט, ער דארף אסאך כל זיין דער רבי וואס זאל מכבד זיין, אז ס'איז נישטא גענוג פאסטנס, ער מאכט אויף א נייע ישיבה, ער מאכט א נייע בית המדרש וכו' וכו'. ער איז מרבה מחלוקת, האבן זיי געזאגט, ער מאכט נאר מער כתות.

"מחבלים נר התורה" — פארוואס איז דאס מכבה נר התורה

"והם מחריבים את העולם, והם מחבלים נר התורה". איך מיין מחבלים נר התורה האט ער אויך געזאגט אויף א תלמיד חכם וואס מאכט תורתו קרדום לחפור בה. "מאור הדת" - ס'איז זייער שיין, ווייל תורה איז שיין און לעכטיג ווען אלע וואס רעפרעזענטן תורה זענען חשוב'ע, רעספעקטעד מענטשן, מענטשן וואס האבן א פאר, א שיינקייט, א ליכטיגקייט. אבער אויב בעלי תורה פירן זיך אויף, זיי גנב'ענען און זיי שלעפן געלט פון מענטשן און מאכן מחלוקת...

און די סעד זאך איז אז די וואס טוען דאס איז בכלל נישט קיין תלמיד חכם. ער איז דער לויגער ראוי למיתה. מענטשן זאגן, "אה, דער תלמיד חכם". ניין, דו רעדסט נישט פון א תלמיד חכם, דו רעדסט פון די מורדים. פאר דעם שרייבט עס דער רמב"ם. פארוואס שרייבט דער רמב"ם די גאנצע שארפע זאך? וואס וויל ער פון אונז? ער וויל צוריקברענגען כבוד התורה.

איך וויל זאגן פאר דעם, דו האסט א טענה, דו זעסט אז די תלמידי חכמים זענען... כ'האב געזען איינער האט געזאגט, יא, ער האט הנאה אז חז"ל האבן געהאט א סענס אוו הומאר, וואס שטייט "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם". ביזדערוויל, וואו ס'איז דא צוויי תלמידי חכמים, שלאגן זיי זיך. זאגט ער, ניין. זאגט דער רמב"ם, ניין, ער איז נישט קיין תלמיד חכם, ער איז א תלמיד קטן. ער איז נישט קיין תלמיד חכם, ער איז א תלמיד קטן. וואס איז די אלע זאכן?

"שועלים קטנים מחבלים כרמים" — ביאור המשל

"ועליהם אמר שלמה בחכמתו... אה, זיי זענען מחבלים כרם ה' צבאות". זיי זענען מחבל, זיי מאכן שאדן אין די אייבערשטנ'ס פעלד. די אייבערשטנ'ס פעלד איז אזוי ווי די פעלד פון די אנשי תורה. **"ועליהם אמר שלמה בחכמתו 'אחזו לנו שועלים שועלים קטנים'"**. קליינע פוקסעלעך. פוקסעלעך הייסן אזעלכע גערייבענע חברה. **"מחבלים כרמים, וכרמינו סמדר"** - ווען די פעלדער האבן אפשר פירות וואס זענען שוין געוואקסן. אבער די סמדר, די טרויבן וואס זענען נאכנישט געווען געוואקסן...

אפשר קען מען זאגן אז די מחבלים זענען די סמדר, זיי זענען נאכנישט געווארן אינגאנצן... **"מחבלים כרמים"** - אה, זיי מאכן אז מ'זאל נישט קענען עסן קיין גוטע טרויבן. ווען ס'קומט ווען א תלמיד חכם, וואלט ער ווען סערווירט גוטע טרויבן, ווייל ער וואלט געגעבן פירות מבורכים של שלום. יא, ער וואלט געגעבן, ער וואלט מפרש געווען די הלכה לעומקה. אבער יעצט, זיי קומען, זיי פסק'ענען, און זיי ווארפן אזוי ווי ס'איז נאר דא טרויבן וואס איז נישט ראוי לאכילה. יא, טאקע אינטערעסאנט. אקעי. יא.

סיכום: דער רמב"ם'ס תכלית — צוריקברענגען כבוד התורה

זאגט ער, איז עד כאן האבן מיר געלערנט, וויפיל האבן מיר געלערנט, פון די גרויסע מעלה פון כבוד רבו, און אז מען טאר זיך נישט צוקריגן מיט אים, און ווער טוט יא, ווערט אליינס א רבי. טאקע אינטערעסאנט אז ס'קומט דא אריין, אזוי די סדר. ווער טוט יא, ווערט אליינס א רבי, נאר ווערסטו ראוי להוראה, ווערסט נישט ראוי להוראה. ער זאגט דא, אפשר רעדט ער אויך דא איבער כבוד רבו, ווייל דער וואס איז נישט ראוי להוראה, ער מאכט אז דער עולם זאל מזלזל זיין אין די תלמידי חכמים, ס'זאל מחלל שם שמים זיין.

ער מאכט אז די עמי הארץ זאלן זאגן, די הלכות זאגן די עמי הארץ, מער ווער הייסט יא... אלעס וואס דארט זאגט ער וואס מען דארף קענען, צו קענען ווערן א דיין, צו קענען ווערן א רב. איי, דער מפרש זאגט אן סנהדרין. יא, אבער איך ווייס נישט אויב די תוספות זאגן די זעלבע זאך. דארף ער האבן פון א רבי ידון ידין, דערפאר הייסט נישט, אקעי, דערפאר איז א מצוה. אה, אפשר יא, דארט שטייט ביי תוספות, ער זאל זיין ראוי צו ליינען אין בית דין סנהדרין, און אזעלכע זאכן.

הלכה י' — אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו

איז דער רמב"ם גייט ווייטער אין די ענינים פון כבוד רבו. ער זאגט, **אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו, ואפילו שלא בפניו.** טארסט נישט רופן מיט'ן נאמען. מען דארף זאגן, "מורי ורבי כך וכך". מען דארף זאגן, נישט זאגן, נישט זאגן, מיט א טיטל קען מען יא האבן א רבי, רבי, רבי משה? מ'זאגט אזוי נישט, ווייל מיר האבן געלערנט אז דער תרגומן זאגט "רבינו פלוני", אבער ער זאגט נישט, ער זאגט "אבי מורי" אדער "רבינו פלוני". אזוי פירן זיך אויך היינט, מיר זאגן "רבינו הקדוש", אבער דער וואס איז עכט אונזער רבי, זאגן מיר "רבינו הקדוש", אזוי ווייטער, מיר זאגן נישט זייער נאמען.

א תלמיד פון ר' משה, ער זאגט נישט "ר' משה"? למשל, א תלמיד טאר נישט זאגן "ר' משה"? א תלמיד טאר נישט, אזוי שטייט דא. אזוי שטייט דא, איך קען דאך נישט טייטלען. ווארט, **"ולא יקרא שמו של רבו בפניו"**. איך זע, ביי די גרויסע חסידות, למשל, ווייסט ווי מ'קען זען ווי אקוראט א רבי דארף עכט זיין? ביי די פאני מענטשן וואס זיי האבן נישט אמת'דיג א רבי, אבער זיי האבן גענומען עפעס א מענטש און זיי מאכן זיך אז ס'איז זייער

רבי, זיי פירן זיך מיט אלע הלכות אפילו מיט א שמוץ אריבער. אבער דו זעסט, אז די שארפע חסידים זאגן נישט קיינמאל דער רבי'ס נאמען. זיי ווען קיינמאל נישט זאגן "ר' פלוני". זיי וועלן פארשטיין אז ס'איז א גרויסע בושה. איך זאג "ר' ברוך איז מיין רבי"? ניין, "דער רבי".

ווייטער זאגט דער...

וואס איז לא גרינג פאר זיי ווייל זיי האבן נישט קיין אסון. יא, איינער מצווה ועושה. זאגט ער ווייטער, **"ולא יזכיר שמו בפניו"**. מ'טאר נישט מזכיר זיין זיין נאמען בפניו.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה' – כבוד הרב (המשך)

הלכה י' – לא יזכיר שמו בפניו

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא יזכיר שמו בפניו, ואפילו לקרוא לאחרים ששמם כשם רבו, כדרך שעושה בשם אביו, אלא ישנה שמם, ואפילו לאחר מותו. במה דברים אמורים? בשם פלאי, שכל השומע יודע שהוא פלוני."

פשט:

ער זאגט דא אז אויב דער רבי האט א געוויסע נאמען, און ס'קומט א צווייטער וואס האט די זעלבע נאמען, חיים קליין, וואטעווער די נאמען פון דעם רבי'ן איז, טאר מען נישט זאגן יענעם מענטש'ס נאמען, ווייל ס'זעט אויס ווי מ'רעדט דעם רבי'נס נאמען. ס'איז אן ענין פון מראית העין, ס'איז נישט קיין כבוד. אזוי ווי ביים טאטע טאר מען אויך נישט זאגן, אויב איינער הייסט אזוי ווי דער טאטע, טארסטו נישט רופן יענעם'ס נאמען, נאר דו דארפסט משנה זיין דעם נאמען, אזוי רופן יענעם אביסל אנדערש.

זאגט דער רמב"ם, **"במה דברים אמורים? בשם פלאי, שכל השומע יודע שהוא פלוני."** ווייל דעמאלטס ווייסט מען מיינען אז מ'מיינט דעם רבי'ן, ווייל מ'זאגט די זעלבע נאמען. אבער אויב דער רבי האט זייער א דזשענעראל נאמען, דעמאלטס איז נישטא די איסור.

באמערקונג: "דער רבי" – די חסידישע הנהגה

ביי די פאני מענטשן וואס זיי האבן נישט אמת'דיג א רבי, אבער זיי האבן געגומען עפעס א מענטש און דער מאכט זיך אז ער איז א רבי, זיי פירן זיך מיט אלע הלכות אפילו מיט א שמוציגן אריבער, אבער דו זעסט אז די שארפע חסידים זאגן נישט קיינמאל דעם רבי'נס נאמען. זיי וועלן קיינמאל נישט זאגן רבי פלוני, זיי וועלן פארשטיין אז ס'איז א גרויסע בושה צו זאגן רבי ברוך איז מיין רבי... ניין, דער רבי.

הלכה י' (המשך) – שלום לרבו

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא יתן שלום לרבו, או יחזיר לו שלום, כדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה. אלא שוחה לפניו, ומכבדו בכבוד, 'שלום עליך רבי'. ואם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו 'שלום עליך רבי ומורי'."

פשט:

ווען ער גיט שלום פאר'ן רבי'ן, זאל ער עס נישט טון אזוי ווי מ'טוט מיט עני חבר, איך ווייס, אזא קלאפ אין רוקן, עפעס אזא פריינטליכקייט, נאר ער זאל עס טון מיט א יראת הכבוד. **"אלא שוחה לפניו, ומכבדו בכבוד, 'שלום עליך רבי'. ואם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו 'שלום עליך רבי ומורי'."**

פארוואס צוריקגעבן דארף מען זאגן א ווארט מער? אזוי ווי מ'זאגט "שלום עליכם", און מ'ענטפערט "עליכם שלום", מ'גיט צו א ווארט. "שבת שלום", "שבת שלום ומבורך". איך ווייס, דאס איז סתם נימוס מיין איך. דער פוינט איז, עס זאל נישט צוריקגעבן שלום עליכם און מאך א לעבן. עס געט צו נאך א טראפ פון רעספעקט, אזוי מיין איך. יא.

הלכה יא' – חליצת תפילין, הסבה, תפילה בפני רבו

רמב"ם'ס ווערטער:

"וכן לא יחלוץ תפילין בפני רבו."

פשט:

זאגט ער ווייטער, **"וכן לא יחלוץ תפילין בפני רבו"**, מ'זאל נישט אויסטון די תפילין אין פראנט פון די רבי. וואס איז די ענין פון אויסטון תפילין? פארוואס איז דאס נישט קיין ענין פון כבוד? יא, ווייל אין א רעספעקטפול סיטואציע גייט מען מיט די תפילין, אז ס'איז אזויווי אויסטון היינט א הוט. נישט דירעקט. תפילין איז א מלבוש פון יראת הכבוד, זאל מען עס נישט אויסטון אין פראנט פון די רבי. זייער גוט.

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא יסב, אלא יושב כעומד לפני המלך."

פשט:

"ולא יסב", און מ'זאל זיך נישט אנליינען אין פראנט פון די רבי. **"אלא יושב כעומד לפני המלך"**, נאר מ'זיצט אזויווי מיר האבן פריער געלערנט אז אמאל פלעגט מען שטיין, אבער היינט זיצט מען, אבער אט ליעסט דאס זיצן זאל זיין מיט א דרך ארץ, נישט זיצן זייער שטארק אנגעליינט. מ'זעט אז דאס איז א הלכה אפילו פסח, אז טיילמאל דארף דער רבי, ער דארף נישט קיין הסבה, ווייל ס'איז נישט פאסיג זיך אנצוליינען אין פראנט פון די רבי. זייער גוט.

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא יתפלל לפני רבו, ולא אחר רבו... אלא יתרחק לאחריו, לא יהא מכוון כנגד אחוריו."

פשט:

"ולא יתפלל לפני רבו", מ'זאל נישט דאווענען אין פראנט פון די רבי, **"ולא אחר רבו"**, און נישט אין די בעק פון די רבי. ווי דארף מען דאווענען? א מענטש דאווענט מיט זיין רבי, ווי דארף ער דאווענען? נישט אין די פראנט, נישט אין די זייט, און נישט אין די בעק. **"אלא יתרחק לאחריו"**, ער זאל זיך אוועקרוקן אביסל, מ'געבט אביסל ספעיס פאר די רבי. מ'זאל נישט זיין גלייך לעבן אים, נישט גלייך אין פראנט, גלייך אין די בעק. **"לא יהא מכוון כנגד אחוריו"**, ער זאל נישט זיין אינגאנצן מכוון אין די בעק פון אים. דאס איז אויך אן ענין פון דרך ארץ, אדער ס'זאל נישט אויסקוקן ווי מ'דאווענט צו די רבי. ס'ווענדט זיך וועלכע זייט. זייער גוט. אין די בעק זאל מען נישט זיין מכוון כנגדו פון בעק. נישט זיין אין בעק פון די רבי אז ס'זאל אויסזען ווי מ'דאווענט צו די רבי. נישט זיין אין פראנט פון די רבי ווייל ס'איז נישט קיין דרך ארץ. נישט אין די זייט ווייל דו ביסט שווה בשווה מיט אים. נאר וואו? ערגעץ אונטן, אבער נישט פון אונטן. נישט גלייך אונטער אים. דאס איז די פשט, אזוי מיין איך. זייער גוט.

פארדעם האט מען דאך געלייגט די רבי'ס אויף די אויבן אן, יא, קיינער זאל נישט זיין אין פראנט פון זיי, און מ'זאל געבן גענוג פלאץ. אבער אויך נישט אונטער זיי. אקעי, מ'געבט אביסל פלאץ. אה, דו מיינסט דירעקט אונטן. אקעי. ס'איז דא אידן, יא.

הלכה יא' (המשך) – מרחץ, מקום רבו, הכרעת דבריו

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא יכנס עם רבו למרחץ."

פשט:

זאגט ער ווייטער, **"ולא יכנס עם רבו למרחץ"**, מ'טאר נישט אריינגיין מיט די רבי אין בית המרחץ. דאס איז אויך נישט קיין כבוד.

רמב"ם'ס ווערטער:

"ולא ישב במקום רבו, ולא יכריע דבריו בפניו."

פשט:

זאגט די הלכה ווייטער, **"ולא ישב במקום רבו"**, מ'טאר זיך נישט זעצן אויף די רבי'ס פלאץ, **"ולא יכריע דבריו בפניו"**, און ווען דער רבי רעדט, און למשל דער רבי האט א ספק, זאל ער נישט מכריע זיין דעם רבי'נס ספק. יא, דאס איז וואס איז נישט. אדער אפילו זאגן אז ער איז גערעכט. אפילו ער האט נישט קיין ספק. ער זאל נישט זאגן "יא, דער רבי ווייסט, דער רבי זאגט גוט." נישט דיין דזשאב צו זאגן אז דער רבי זאגט גוט אדער נישט.

דיסקוסיע: צי מעג א תלמיד חולק זיין אויף'ן רבי?

אהא. אבער להיתר, וואס ער זאל נישט טון, אויב האט ער אן אנדערע סברא ווי דער רבי, לכאורה איז דא א וועג וויאזוי ער מעג עס זאגן. ער זאל עס נישט זאגן באופן... וואס? איך זע, ער ברענגט א תשובה פון דער רמ"א. ער האט געפרעגט פאר דער רמ"א די שאלה פון די הלכה למעשה. ער זאגט "יכריע דבריו" מיינט ווייל ס'איז א סברא, אבער מ'קען זאגן אנדערש, זאל ער נישט זאגן אנדערש. ער זאל ענדערש נעמען די רבי'נס סברא, ווייל דער רבי פארשטייט בעסער. ניין, לאו דווקא ווייל ער פארשטייט בעסער. ס'וואלט געווען א דין אין תלמוד תורה. איך מיין יעצט אויף דער תלמיד, אבער יעצט איז ער אפילו פון כבוד רבו. ס'איז נישט קיין דרך ארץ. ווען דער רבי זאגט אז מ'קען זאגן אזוי, זאגסטו מ'קען זאגן אנדערש. ניין, אבער אויב האט ער עפעס א פירכא אויף דעם רבי'ן, לכאורה דארף ער טרעפן אן איידעלע וועג עס צו זאגן. ניין, קוק נישט, קוק אין די נעקסטע שטיקל. די "יכריע" איז מיינע גביעות. ניין, "יכריע" מיינט אז זיין דעת נוטה, און מיין דעת נוטה אנדערש, און יעצט מיינט ער זיך מפרש טעותו. ניין, אבער איך זאג וואס מעג ער יא, ווען ער האט א ראיה אנדערש ווי דער רבי'נס שיטה. ס'שטייט נישט דא וואס ער מעג. איך ווייס נישט וויאזוי איך זאל דיר זאגן.

ער זאגט, ער ברענגט פון די גר"א אין שולחן ערוך, הלכות תלמוד תורה, כבוד רבו, אז מ'טאר עס נישט טון בפניו. אויב מ'דינגט זיך מיט'ן רבי'ן, דארף עס נישט זיין בפניו. מ'מעג זיך דינגען מיט'ן רבי'ן, מ'מעג אפילו מכריע זיין. א מענטש מוז נישט פסק'ענען אלעס וואס דער רבי האט געזאגט. ער ברענגט דא דער רמ"א אליין ברענגט זיין טאטע'ס שיטה און זאגט, "איך האלט אנדערש." ווייל ס'איז נישט בפניו. ס'איז אן ענין פון דרך ארץ. ס'איז נישט קיין ענין פון האבן אמונה אין יעדע זאך וואס דער רבי זאגט, נאר אויף הלכות למעשה וואס אונז האבן געלערנט.

איך זאג אז לכאורה מעג מען זיך אפילו רעדן אין פראנט פון דעם רבי'ן אויך, אבער ס'איז אויף א שיינע וועג. אבער וואס זאל דער רבי טון מיט דעם און דעם תוספות וואס איז משמע אנדערש? ס'איז א וועג פון רעדן מיט'ן רבי'ן אין לערנען. דא סאונדט אז נישט. איך ווייס נישט וויאזוי איך זאל דיר זאגן. ס'קען זיין אז דא רעדט מען פון אן אנדערע סארט רבי. אונז האבן נישט קיין רבי'ס, ווייל אונז און דער רבי לערנען פון די ספר. אבער אויב ס'איז דא אן אמת'דיגער רבי, אונז כאפן נישט אז ס'מאכט סענס, ווייל אונזערע רבי'ס זענען נישט די סארט רבי'ס וואס אונז גייען באלד זען. אויב איינער האט א רבי וואס דער רבי קען אים זאגן "איך נעם עס פון הר סיני", ווי די כתב סופר וואס קען מיר אובערן, וואלט ער געווען גערעכט. ניין, דו ביסט מחויב, אבער די אלע כבוד איז זיך מער ווי אונז פירן זיך אפילו מיט אונזערע רבי'ס, חוץ ווי ער זאגט, חוץ פון דעם מענטש וואס איז איינער מיט צוויי בתי. און א חלק פון דעם איז ווייל אונז האבן מיר נישט קיין אמת'ע רבי'ס, אבער נאך א חלק פון דעם איז, מען האט נישט קיין אמת'ע רבי'ס, פאר דעם שטייט דאך די הלכות, ווייל מען זאל זיך מער רעספעקטן די רבי'ס.

הלכה יב' — זיצן, אויפשטיין, אוועקגיין פון רבו

רמב"ם ווערטער:

"ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב. ולא יעמוד לפניו עד שיאמר לו עמוד, או עד שיטול רשות לעמוד."

פשט:

יא, ווייטער. **"ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב"**. ער זאל זיך נישט אראפזעצן אין פראנט פון זיין רבי ביז דער רבי הייסט אים זיצן. **"ולא יעמוד לפניו עד שיאמר לו עמוד, או עד שיטול רשות לעמוד"**. און אויך נישט אויפשטיין, ביז דער רבי הייסט אים אויפשטיין, אדער ער בעט רשות ער מעג זיך אויפשטיין.

רמב"ם ווערטער:

"כשנפטר מרבו, לא יחזיר לו אחוריו אלא פניו כנגד פניו."

פשט:

ווייטער, **"כשנפטר מרבו, לא יחזיר לו אחוריו אלא פניו כנגד פניו"**. ווען ער גייט אוועק פון זיין רבי, זאל ער זיך נישט גלייך אומדרייען און גיין מיט די בעק צו די רבי, נאר ער זאל זיך ארומדרייען און ארויסוואקן מיט'ן פנים צו די רבי.

הלכה יג' — קימה בפני רבו

רמב"ם ווערטער:

"חייב לעמוד בפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד שיתכסה מעיניו ולא יראנו עוד, אחר כך ישב."

פשט:

זאגט ער ווייטער, די הלכה פון זיך אויפשטיין פאר די רבי. **"קימה בפני רבו"** — אפשר קענסטו מאכן א קעפל. **"חייב לעמוד בפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד שיתכסה מעיניו ולא יראנו עוד"**. ווען ער זעט די רבי פון ווי ווייט פון ווען מ'קען אים שוין זען, ביז ווען מ'קען אים מער נישט זען. **"ולא יראנו עוד"** מיינט אפילו נישט נאר דו קענסט נישט זען זיין פנים, נאר דו קענסט נישט זען זיין גוף, **"אחר כך ישב"**. נאר נאכדעם זאל ער זיך אראפזעצן.

הלכה יג' (המשך) — הקבלת פני רבו ברגל

רמב"ם ווערטער:

"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל."

פשט:

ווייטער א הלכה, **"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"**. ס'איז דא א חיוב פאר א מענטש צו גיין אין יום טוב מקבל זיין פני רבו. ס'קען זיין ס'האט צו טון מיט דעם אז יום טוב דארף מען לערנען א האלבע טאג. אקעי, שבת איז אויך דא א חיוב צו לערנען. ניין, דאס איז כבוד. אלעס וואס דו זעסט דא איז כבוד, די סדר הנהגה וויאזוי מ'פירט זיך מיט די כבוד פאר די רבי. און יום כיפור איז אפילו דא הלכות, אז אפילו מ'טאר זיך נישט וואשן, מעג מען אבער אריינגיין אין א וואסער, אין א לעיק, ווייל מ'דארף גיין מקבל זיין פני רבו ברגל. ס'איז א גרויסע חיוב.

הלכה יד' — כבוד תלמיד בפני הרב

רמב"ם ווערטער:

"אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם כן דרך הרב לכבדו."

פשט:

זאגט ער ווייטער, **"אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב"**. מ'טאר נישט געבן כבוד פאר אן אנדערע תלמיד פארנט פון דעם רב, ווייל דאס איז אויך אן ענין פון אזויווי בפני הרב. **"אלא אם כן דרך הרב"**, אלא אם כן דרך כבוד, נאר אויב דער רבי אליין געבט כבוד פאר יענעם תלמיד, דעמאלטס איז דאס די רצון פון דעם רבי.

הלכה יד' (המשך) – שימוש הרב, מלאכות עבד

רמב"ם'ס ווערטער:

"כל מלאכות שעבד עושה לרבו, תלמיד עושה לרבו. ואם היה מקום שמכירים אותו ולא היה לו תפילין, וחושש שמא יאמרו עבד הוא, אינו נועל לו מנעלו ולא חולצו."

פשט:

זאגט ער ווייטער, **"כל מלאכות שעבד עושה לרבו, תלמיד עושה לרבו".** ס'איז א חיוב אדער ס'איז א מצוה, ס'איז אן ענין. ער גייט זאגן די פיראגראף. זאגט ער ווייטער, **"ואם היה מקום שמכירים אותו ולא היה לו תפילין"**, א רבי, א תלמיד טוט אלע מלאכות, ער טוט, ער זאל זיך פירן ווי אן עבד. אבער, זאגט ער, אויב א מענטש קומט אן צוזאמען מיט'ן רבי צו א פלאץ, און מען זעט מענטשן, מענטשן זאלן זען וויאזוי ער איז מכבד זיין רבי, ער טוט זאכן פאר אים, ער שלעפט, ער טראגט, און מענטשן טראכטן אז ער איז אן עבד, מענטשן וועלן זיך נישט וועלן משדך זיין מיט אים. אויב ער גייט תפילין, דעמאלטס זעט מען אויף אים א ראיה אז ער איז נישט קיין עבד. **"ואם היה מקום שמכירים אותו ולא היה לו תפילין"**, ער גייט נישט קיין תפילין, **"וחושש שמא יאמרו עבד הוא"**, די מענטשן זאלן מיינען אז ער איז אן עבד, **"אינו נועל לו מנעלו ולא חולצו"**, זאל ער נישט דעמאלטס אין פארנט פון דעם רבי אנטון שיך אדער אויסטון זיין שיך. דאס איז אזויווי א מלאכה וואס נאר אן עבד טוט.

באמערקונג: מעשה מיט א רבי און ד' מינים

איך האב געהערט אז ס'איז געווען א געוויסער רבי וואס האט נישט געלאזט זיינע חסידים קומען מיט די ד' מינים אין בית המדרש ביי זיין דאווענען. לכאורה איז דאס די ענין, אז מען זאל זען אז זיי זענען עבדים, און אז זיי זאלן טאקע ווייטער קענען אויסטון זיין שיך. ווייל אויב זיי זאלן אליין קומען מיט תפילין אדער מיט א דבר שבקדושה, וועלן מענטשן טראכטן אז זיי זענען נישט קיין עבדים.

הלכה יד' (המשך) – מונע תלמידו מלשמשו

רמב"ם'ס ווערטער:

"וכל המונע תלמידו מלשמשו, מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים."

פשט:

זאגט ער ווייטער די הלכה, **"וכל המונע תלמידו מלשמשו"**, אײנער ווייל זיין אן עקסטרע נייס רבי, ער וויל נישט לאזן זיין תלמיד אים משמש זיין, **"מונע ממנו חסד"**, ער מונע'ט פון זיין תלמיד חסד, ער מונע'ט פון זיין תלמיד די אפארטוניטי צו טון א מצוה. ס'איז א טובה פאר דעם תלמיד אז ער איז זיך מכניע פאר דעם רבי, אז ער איז קונה זיין מער תורה. ס'העלפט נישט נאר דעם רבי, ס'העלפט דאך דעם תלמיד אזויפיל ווי ס'העלפט פאר דעם רבי. **"ופורק ממנו יראת שמים"**, ער נעמט אוועק יראת שמים, אזויווי מיר האבן פריער געלערנט, **"מורא רבך כמורא שמים"**.

הלכה יד' (סוף) – מזלזל בכבוד רבו

רמב"ם'ס ווערטער:

"וכל תלמיד שמזלזל בדבר מכבוד רבו..."

פשט:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"וכל תלמיד שמזלזל בדבר מכבוד רבו"**, איך האב אים געלערנט אז ס'איז כבוד השכינה, און אויך ווייל ס'נעמט אוועק ירושלים, אזוי ווי אונז האבן געזאגט. אבער מ'נעמט אוועק ירושלים, אזוי ווי ס'זאגט דער רבי מיט דער שכינה.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה' – כבוד רבו (המשך)

הלכה י"ב (המשך) – מזלזל בכבוד רבו גורם לשכינה שתסתלק

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"כל תלמיד שמזלזל בדבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל"**, א תלמיד וואס מזלזלט אין עני פון די הלכות פון כבוד רבו, איז גורם אז די שכינה זאל אוועקגיין פון אידן.

אה, אזא שארפע זאך, פארוואס? דאס איז א ווייטערדיגע... אזוי ווי מיר האבן פריער געלערנט אז ס'איז כבוד השכינה, און אויך אז ס'נעמט אוועק די יראת שמים, וואס ווי מיר האבן געזאגט. זאגט דער רמב"ם ווייטער, דער רבי מיט די שכינה גייען צוזאמען, נישט זיי גייען צוזאמען, דער רבי רעפרעזענט די שכינה. זייער גוט.

הלכה ט"ו – ראה את רבו עובר על דברי תורה

ווייטער זאגט ער, **"ראה את רבו עובר על דברי תורה"**, אה, מיר האבן דאך פריער געלערנט אז מ'טאר נישט מכריע זיין בפני רבו, אבער וואס טוט זיך אז מ'זעט דער רבי איז עובר אויף דברי תורה? ער זעט נישט לערנען, ער זעט ער דארף מאכן א תיקון, ער זעט אז דער רבי האט פארגעסן אדער האט נישט עפעס געזאגט.

איך האב די זעלבע זאך, איך האב מיין שמש, שמשא בפניא, ווען ער דערמאנט עפעס א תורה וואס ער האט געהערט, זאל ער זאגן, "אויב מ'לכחל מ'הנט אן די רבינו", אזוי האט אונז דער רבי אויסגעלערנט. אקעי.

מ'זעט דאך אמאל אין ספרים, זיי ברענגען א מדרש המובא בספרו של מורי. ס'קען זיין אז דאס איז די ענין.

הלכה ט"ו (המשך) – לא יאמר דבר שלא שמע מרבו

"ולא יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שיאמר בשם מי אמרו", ער זאל נישט זאגן א זאך וואס ער האט נישט געהערט פון זיין רבי, אויב יא זאל ער זאגן פון וועמען ער האט עס געהערט.

וואס פשט? ס'איז אן ענין פון אז ער זאל נישט איבערגעבן פאלשע אמירות בשם דער רבי. דאס איז דאך פשוט. דאס איז נישט אן ענין פון כבוד. ווייל אז מ'האט געזאגט יעצט אז יעדע זאך זאל מען זאגן "אזוי האט מיר דער רבי געלערנט", ווען ער זאגט עפעס נאך וואס איז נישט בשם דער רבי, וועלן מענטשן מיינען אז ער זאגט נאך בשם דער רבי, דארף ער זאגן קלאר פון וועמען ס'קומט, אזוי ווי דער דין פון "האומר דבר בשם אומרו", ס'זאל נישט זיין קיין טעותים.

אקעי, אבער דער רמב"ם לייגט עס דא אריין, ווייל דא איז ווי... עפעס שטימט מיר נישט. אפשר מיינט ער ווען ער רעדט פון ��ער רבי, אויב ער זאגט יא פאר דער רבי, זאגט ער אים, "איך האב געהערט פון רבינו, אן אנדערע רבי, פון רבי יענקעלע, פון רבי פלוני"? יא. איך ווייס נישט קלאר...

הלכה ט"ו (סוף) – נפטר רבו

און אויב ער איז נפטר, שיומת רבו, **קורע כל בגדיו עד שמגלה את לבו, ואינו מאחה לעולם.** דאס איז אלעס וויאזוי ער פירט זיך. דאס פון הלכה י' ביז דא איז געווען די סדר וויאזוי א תלמיד פירט זיך צו זיין רבי.

הלכה ט"ז – רבו מובהק: הגדרה

מדובר אמורים ברבו מובהק. וואס מיינט א רבי? זאגט דער רמב"ם, **במה דברים אמורים ברבו מובהק.** וואס מיינט מובהק? **שלמדו רוב חכמתו.**

וואס מיינט "רוב חכמתו"?

וואס מיינט רוב חכמתו? איך מיין אז דא מיינט ער רוב זאכן וואס דו ווייסט, ווייסטו פון דעם רבי. דאס מיינט ער. דער רמ"א זאגט, וואס מיינט רוב חכמתו? מיינט דער רבי וואס האט דיר אויסגעלערנט פארשטיין, שכל הישר, און פארשטיין זאכן. נישט אסאך אינפארמאציע אדער אסאך... לאמיר לערנען וואס עס שטייט דא.

וואס מיינט רוב חכמתו? רבו מובהק איז נישט יענץ. רבו מובהק וואס שטייט דא איז רוב זאכן וואס דו ווייסט... רב חכמתו, אבער איז נישט דווקא אין כמות, ווייל דער מענטש האט דיר אויסגעלערנט פארשטיין, דער מענטש

האט דיר אויסגעלערנט טראכטן, ער האט דיר אויסגעלערנט שכל, ער האט דיר אויסגעלערנט צורות. ער האט דיר נישט אויסגעלערנט אסאך פשטלעך.

"חכמתו" מיינט תלמוד, נישט מקרא ומשנה

אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו, איז ער נישט זיין רבו מובהק. די אלע שולחן ערוך'ס וואס דו ברענגסט, האלט איך אז מען דארף ברענגען שולחן ערוך, ווייל דער מענטש וואס מיינט אז מען דארף ברענגען שולחן ערוך אין אונזער צייט, ס'איז נישט קיין מצוה, ווייל דער שולחן ערוך רעדט פון אן אנדערע סיטואציע. די אלע גמרות רעדן אין א גאנצע אנדערע וועלט פון א תלמיד מיט א רבי, וואס דער רבי האט עכט אויסגעלערנט זאכן. די וועלט איז נאך נישט געווען קיין ספרים.

רוב חכמתו מיינט כפשוטו, אלעס, רוב זאכן וואס דו ווייסט. אפאר זאכן ווייסטו פון יענעם, אפאר זאכן ווייסטו פון יענעם, אבער רוב זאכן וואס דו ווייסט, ווייסטו פון אים.

אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו, הרי זה תלמיד חבר, און ער איז נישט זיין תלמיד מובהק, נאר א תלמיד חבר, און זיי זענען מער אויף איין לעוועל. **חייב בכבודו בכל הדברים האלו,** איז מען נישט מחויב מיט אזא שטארקע לעוועל פון כבוד, אבער ס'איז דאך דא געוויסע דיני כבוד, אזוויי **עומד מלפניו,** מ'דארף זיך אויפשטעלן פאר אים, **וקורע עליו,** מ'דארף רייסן קריעה, **כשם שקורע על כל המתים שמתאבל עליהם,** ער באקומט א דין אזוויי איינער פון די שבעה קרובים וואס מ'דארף רייסן אויף זיי קריעה, אבער נישט קריעה שאינה מתאחה.

ביז ווען הייסט ער א רבי?

זאגט ער ווייטער, ביז ווען הייסט ער א רבי? אז חכמתו, ברענגט ער די גמרא אין מועד קטן, חכמתו איז טייטש תלמיד, ווייל א חכם איז נישט טייטש מקרא ומשנה, מקרא ומשנה איז אן עולם התנאים. דער רבי איז היינט א תלמיד, ער דארף אויסלערנען און פארשטיין און קענען מאכן סברות און קענען מדמה זיין מילתא למילתא, וכו'.

ניין, איי דאונט טינק סאו. מ'לערנט עס אויס, מ'דארף עס טון מערערע מאל מיט אים, ס'איז נישטא עפעס א סיקרעט אין דעם, ס'איז נישטא עפעס א יסוד א לאדזשיק. ער דארף זאגן, קענען מאכן, און הייבט אן צו פילן. ער איז א מחנך אין סברא. איינער וואס איז מחנך אין סברא, ער טוט מיט אים פאר יארן סברא, פאר יארן לערנט ער מיט אים ביז ער פארשטייט אליין. אקעי.

פראקטישע נפקא מינה: "דריי חדשים" איז נישט גענוג

אבער קיצור, ס'דארף... וואס הייסט שוין א רבי שאינו מובהק? מ'דארף מען לערנען מער ווי מ'דארף לערנען אין גאנץ מקרא און משנה. דזשאסט טו בי קליער, מענטשן, ווען מ'זאגט היינט "ער איז ווי א קהילה", איך האב נישט געלערנט ביי אים רוב זאכן, אבער די וועג וויאזוי איך לערן האב איך געקומען פון אים. קיצור, האסט געלערנט ביי אים דריי חדשים.

ניין, אונז האבן געלערנט פרק ד' האבן מיר געלערנט אז קיצור של תורה, דאס איז דאס חכמה. אין אנדערע ווערטער, קענען גאנץ מקרא און גאנץ משנה איז גרינגער ווי יענץ. דאס איז בעיסיק. אויב מ'רעדט פון יענע לעוועל, אמת.

הלכה י"ז — אפילו דבר אחד

ווייטער זאגט ער, וואס הייסט א רבי שאינו מובהק? זאגט ער, **אפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול,** אפילו ער האט נאר געלערנט פון אים איין זאך, פון א קליינע זאך, אבער מכל מקום דארף ער זיך אויפשטעלן פאר אים און קורע עליו, מ'דארף זיך רייסן קריעה אויף אים.

וואס מיינט "דבר אחד"?

דאס איז אפילו ווייניגער ווי א תלמיד חכם. דאס איז א גרויסע פלא, ווייל די פשט איז אז די הלכה פארשטייט אז יעדער איינער, יעדע צוויי חברים, לערנט עפעס איינער פון די צווייטן. דו ביסט זיכער ביי מיר אפשר א רבי מובהק, אבער אזא לעוועל איז זיכער. די דבר קטן, דבר גדול, איך בין אן עולם פאר דיר, איך בין א תלמיד חכם. נו, וואס הייסט א רבי שאינו מובהק?

ניין, איך רעד דא פון קריעה. מ'רייסט קריעה מער אויף חברים. א תלמיד פון וועמען מ'האט עפעס געלערנט. איך מיין אז יעדער איד אין שול דארף וויסן וואס מיינט "דבר גדול על דברי תורה". מיינט נישט אז ער האט אמאל נאכגעזאגט א חתם סופר ביים דאווענען. ניין, האסט עפעס געלערנט מיט אים, עפעס. איך האב געלערנט פון אים עפעס א זאך, עפעס א "סאמטינג" חשוב.

דיסקוסיע: חסידים און זייער רבי

וואס איז שוין ווייטער די אלע חסידים וואס האבן א רבי, וואס איז סתם א רבי ווייל זיין טאטע איז געווען א רבי, רייסן זיי קריעה? און דו האסט געלערנט טאקע פון א רב אין דיין בית המדרש, יעדע וואך לערנסטו פון אים שלש סעודות תורה, רייסטו שוין פון אים קריעה?

אבער פארוואס דארף מען רייסן קריעה? וואס איז די שאלה? ניין, דאס איז א דין. לאמיר זיך נישט דינגען אויף א דין. איך בין א חבר מיט דיר, "וואטעווער", איז אן אנדערע "סיטועישאן". אבער דא האסטו א רב, א מגיד שיעור דא אין שול, ער לערנט אויס הלכות פסח פאר פסח. פארוואס דארף מען רייסן קריעה אויף אים? יא.

הלכה י"ז (המשך) — תלמיד חכם שגדול ממנו בחכמה

זאגט די ברייתא, **"וכן תלמיד חכם שדעת הבריות נוחה הימנו".** ניין, איין רגע. די אלע זאכן איז, ווען ס'איז דא א "לעוועל" פון א רבי מובהק, און ס'איז דא א רבי וואס מ'האט געלערנט פון אים עפעס, און ס'איז דא א "לעוועל" פון א רבי וואס אפילו מ'האט גארנישט געלערנט, אבער איינער וואס איז א גדול בחכמה דארף מען האבן פאר אים א שטיקל דרך ארץ.

זאגט די גמרא, "תלמיד חכם שדעת הבריות נוחה הימנו" - א תלמיד חכם וואס זיינע מידות זענען זייער אויסגעהאלטן, ער האט א מין שלימות, ער האט א גוטע מידה. אז וואס? אז איינער **מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה,** אפילו ער האט נישט געלערנט פון אים, איז ער מוחה בידו.

וואס מיינט "מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה"?

"חכם אחד מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה". וואס איז די טייטש? ער הערט פון אים ענדערש. ענדערש ווי זאגן, ער וועט וועלן הערן פון אים ענדערש ווי פרעגן פון מיר. ענדערש ווייז אז יענער קען אביסל בעסער פון דיר. פרעגט ער אים נישט אפ. אפפרעגן קען מען.

איך מיין אז דאס איז אויך די טייטש פון די של"ה הקדוש וואס האט זיך אביסל געמוטשעט, ס'הייסט, איך מעג זיך דינגען אויף מיין רבי, נישט ווערן נעט. דו ביסט דאך ביי דיין רבי. דיין רבי איז עפעס... פארוואס איז ער דיין רבי? ווייל עפעס ווייסט ער וואס דו ווייסט נישט. הער אים קודם כל אויס. איך מיין, בעטערסטו דינגען, אבער פראביר, מוזט נישט מקבל זיין יעדע זאך וואס ער זאגט. די זעלבע זאך, אז דאס פירט זיך אפילו יעדער איינער וואס איז גדול ממנו, נישט נאר זיין רבי מובהק.

א תנאי צו קענען לערנען

איך מיין אז אויסער די ענין פון כבוד תלמידי חכמים, איז עס לכאורה א גרויסע תנאי צו קענען לערנען. ווייל ווען א מענטש הערט עפעס און ער טראכט שוין שנעל פון עפעס וויאזוי ער גייט עס אפשלאגן, הערט ער ניטאמאל אזוי גוט אויס. קודם "דיידזשעסט" וואס יענער זאגט מיט'ן גאנצן שלימות. נאר דו מוזט דיר טראכטן וויאזוי ס'שטימט מיט דיינע תורות וואס דו ווייסט שוין.

דאס איז וואס דו זאגסט, די עוסה מכוונות. איך זאג נישט, איך האב תורה נגיעות, א מענטש וואס קומט צו מיין שיעור, איך זאג נישט אז מ'דארף גלייבן אין אלעס וואס איך זאג, איך אליינס גלייב נישט אין אלעס וואס איך זאג. אבער ס'איז דא מענטשן וואס זיי כאפן נישט אז מ'מעג אויסהערן. מסתמא אז דו קומסט צו מיין שיעור, האב איך עפעס וואס דו דארפסט קויפן. עט ליעסט האב איך דיר צוגעגרייט די נושא מער ווי דו האסט צוגעגרייט. ס'הערט זיך אויס נאכדעם וואס איך וועל דיר איבערגעבן די זאך.

ניין, ס'איז א לופהאל וואס מענטשן האבן, ווען יעדע זאך וואס זיי הערן, אה, ס'שטימט מיט עפעס א תורה וואס איך האב שוין אמאל געהערט, ווערט ער נישט קיין סאך קלוגער, ווייל ער זאמלט נאר אן אויף זיין עקזיסטינג תורה. אבער לייג אלעס אין דער זייט און הער פולי אויס, דאס איז עוסה מכוונות. און גוט ווערן מחכים, מ'דארף נישט זיין אזוי גרויס. א יונגערמאן האט זיך צוגעגרייט א שיעור לכבוד פורים אויף די נושא, איז ער יעצט גוט לומד, ער וועט זיך דאך אויסקענען די נושא.

וואס מיינט "מכוונות"?

זייער גוט. סאו די עוסה מכוונות איז דא, מ'דארף נישט מיינען דווקא אז ער האט גוטע מידות, ס'קען זיין זיינע דעות זענען שוין מכוונות. וואס ער ווייסט לייגט ער אין דער זייט, יעצט קען ער הערן נייע זאכן. איך מיין אז מכוונות מיינט יא דעות, ווייל מכוונות איז די לשון פון דרך המצוה, געדענקסט, מכוון את האמת, ס'איז ווי פונקטליך.

הלכה י"ח — הרב שמחל על כבודו

ס'איז דאך דא א רמ"א, הרב המובהק, וואס טוט זיך אויב איינער האט נישט געפאלגט, ער איז נישט געווען רעגולער, ער איז נישט געגעבן כבוד פאר'ן רב. איך מיין אז ער קען מוחל זיין אויף זיין כבוד.

זאגט די רמ"א, **"והרב מובהק שמחל על כבודו בכל הדברים האלו, בין על כל תלמידיו בין על אחד מהם, הרי זה מחול. והתלמיד צריך להדר אחר רבו אף על פי שמחל".**

חילוק צווישן "כבוד" און "הידור"

איך מיין אז דא די דינים, נישט יעדער קען מוחל זיין אויף זיין כבוד. איך מיין אז מוחל זיין מיינט צו זאגן אז ער קען זאגן פון היינט און ווייטער, מ'מעג אריינרעדן ביים שיעור, יא, אדער ענק דארפן נישט אויפשטיין פאר מיר, וכדומה.

אבער ס'העלפט נישט, ווייל "אבי שמוחל, חייב התלמיד להדרו, והתלמיד צריך להדר אחר רבו אף על פי שמחל". אפשר איז די הידור מיינט עפעס וואס איז ווייניגער ווי כבוד? דו זעסט אז ס'איז דא הידור און כבוד. מיינט צו זאגן, ס'מיינט נישט אז ווייל דער רבי איז מוחל מעג מען זיך פירן צו אים ווי א חבר. מ'דארף נאך אלץ רעספעקט.

ניין, ס'איז מוכרח צו זיין אזוי, ווייל אויב דער רבי זאגט "זיץ", און ער פאלגט נישט, ער שטעלט זיך אויף, איז ער מנהיג בזיון, ער איז נישט רעגולער. מ'דארף נאך אלץ טרעפן אנדערע וועגן מהדר צו זיין, ער דארף נישט יעצט מאכן א גזירת שווא, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט מ'דארף זיך נישט אויפשטעלן, איז מער נישטא קיין שום דין כבוד. דאס וואס דער רב הייסט איז ער מוחל, אבער אנדערע דיני הידור איז נאך דא.

ער ברענגט דא אין דער זייט, ס'זעט אויס הידור איז אזוי ווי מ'זעט. אזוי ווי באלד גייען זיי גיין זען ביי קימא, גייען זיי זען אז דא איז דא א לעדל וואס הייסט קימא, איז דא הידור. סאו הידור איז מיין איך, לאזט זיך אלץ אין מהדר זיין, און דאס העלפט נישט, אויף דעם איז נישטא קיין מחילה כאילו. יעצט גייען מיר עס לערנען. אבער ווייסטו, יעצט האבן מיר עס געלערנט ווי שטארק און ווי שטרענג

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ה' — מחילת הרב און כבוד התלמיד

מחילת הרב — די גבולים פון מחילה

נישט דורכגעריירט. ער זאגט, ער דארף נאך אלץ דעם רבי'ן אנדערע וועגן מהדר זיין. ער דארף נישט יעצט מאכן א גזירה שוה, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט מ'דארף זיך נישט אויפשטעלן, און מער נישט טון קיין שום דיני כבוד, דאס וועט דער רבי הייסן ער איז מוחל. אבער די אנדערע דיני הידור זענען נאך דא.

ער ברענגט דא אין די זייט, ער זאגט אז הידור איז ווי מיר וועלן באלד גיין זען, קימה איז אן הידור. ס'איז דא הידורים. אזוינע הידורים מיינט ער דארף נאך אלץ מהדר זיין, און דאס העלפט נישט, אויף דעם איז נישטא קיין מחילה כלום.

הלכה י"ט — דער רבי דארף מכבד זיין דעם תלמיד

דער דרייפונקט פון פרק ה'

יעצט גייען מיר עס לערנען. ביז יעצט האבן מיר געלערנט ווי שטארק און ווי שטרענג איז אז דער תלמיד דארף מכבד זיין זיין רבי. יעצט דרייט דער רמב"ם ארויס די שטריק און ער זאגט אז דער רבי מעג אויך מכבד זיין דעם תלמיד, נישט נאר ער מעג, ער דארף.

אף על פי שמוחל, חייב לכבדו. יא. זאגט דער רמב"ם ווייטער, **כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן.** ער דארף מכבד זיין זיינע תלמידים און זיי מקרב זיין. **כך אמרו חכמים, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשל חברך.** דו דארפסט מכבד זיין דיינע תלמידים אזוי ווי דו ביסט מכבד דיינע חברים. אדער מער ליטעראלי לתרג'ט, די כבוד פון דיינע תלמידים זאל זיין ביי דיר אזוי טייער ווי דיינע חברים. דאס הייסט, אויב איינער איז מבזה דיינע חברים, וועסטו זיך אזוי שטארק שטערן, זאלסטו זיך קערן וועגן זייער כבוד.

תלמידים זענען "הבנים המהנים בעולם הזה ולעולם הבא"

וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאהבן, שהם הבנים המהנים בעולם הזה ולעולם הבא. זיי זענען די קינדער וואס זענען אים מהנה אויף דער וועלט, זיי באדינען אים, ווי מיר האבן פריער געלערנט, זיי טוען זאכן פאר אים, און לעולם הבא, ווייל דער רבי איז דעם אביו לחיי העולם הבא, אבער אויך דער תלמיד איז אביו של רבו לחיי העולם הבא.

ער גייט אויספירן א גמרא אז ס'קען נישט זיין אז פון א רבי וואס איז קאליע געווארן, קען נישט זיין אז דער תלמיד זאל האבן עולם הבא? דו האסט נאך א גמרא אין רבי מאיר ואחר? רבי מאיר ואחר, זייער גוט. יא, אבער ס'קען זיין זייער גוט, ווייל אזוי ווי מיר האבן געלערנט אין די אנהייב פרק אז א תלמיד איז א קל וחומר פון א רבי, ווייל ער איז מביאו לחיי העולם הבא. נו, דאך פשוט, יעדער טאטע האט ליב זיינע קינדער ווייל ער מאכט אים א טאטע פון חיי העולם הזה. איז א קל וחומר מ'דארף א רבי ליב האבן זיינע תלמידים ווייל זיי מאכן אים א טאטע בעולם הבא.

הלכה כ' — תלמידים מאכן דעם רבי קליגער

"הרבה חכמה למדתי מחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם"

ער זאגט אויך, תלמידים איז מאסיוו אין חכמת הרב, זיי מאכן אז דער רב זאל ווערן קליגער, ווייל ער האט צו וועמען צו לערנען, מרחיבין ליבו. אומרי חכמים, אזוי האבן די חכמים אונז געזאגט, **הרבה חכמה למדתי מחבירי יותר מרבותי**, איך האב געלערנט פון מיינע חברים מער ווי פון מיינע רבי'ס. ס'איז זייער אינטערעסאנט. **ומתלמידי יותר מכולם.**

די סטעיטמענט גייט אביסל קעגן אלעס וואס מ'האט געלערנט וועגן די כבוד הרב. אויב אזוי, חברים איז נישט ווייניגער חשוב, תלמידים איז נישט ווייניגער חשוב. מ'קען זאגן אז יעדע סטעיטמענט וואס איז עקסטרעם, ס'קען זיין אז מ'לערנט נאר פון חברים נאכדעם וואס מ'האט געלערנט די חכמה פון די רבי. ס'טאטש, אויב מ'איז אן עם הארץ, לערנט מען גארנישט פון חברים. איינמאל מ'איז שוין א תלמיד חכם, מ'האט געלערנט פון די רבי, יעצט קען מען אנהייבן לערנען פון יעדן. מ'הייבט שוין אן מחשיב זיין קליינע חלשות'דיגע זאכן.

"עץ קטן מדליק את הגדול" — ר' יוחנן'ס משל

ר' יוחנן האט געזאגט אין אנדערע ווערטער אז א תלמיד חבר, מ'דארף טאקע רעספעקטן דעם תלמיד חבר. ער שרייבט אז **עץ קטן מדליק את הגדול**, זאלסט נישט מיינען אז וואס קען דער קליינער תלמיד טון פאר'ן רבי? אזוי ווי א קליינע האלצעלע קען אנצינדן א גרויסן בוים, **כך תלמיד קטן מחדד את הרב**, א קליינער תלמיד קען אויסשארפן דעם רבי'ס חכמה, **עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה.**

ער קען ארויסנעמען פון זיינע שאלות, דורך די שאלות פון דעם תלמיד קען דער רבי מוציא זיין בשעת מעשה א חכמה מפוארה. ער מיינט צו זאגן אז א תלמיד, א קליינער תלמיד, אז ער פרעגט קשיות, פארשטייט דער רבי בעסער ארויסצוגעבן וואס ער פארשטייט? ער פארשטייט עס בעסער. דער

רבי אליינס פארשטייט עס בעסער, ווייל דער תלמיד פרעגט אים אזעלכע קלאץ קשיות, און ער זאגט, "האבן מיר דען נישט געלערנט נעכטן אז דער רבי טאר נישט, לא יקפיד מלמד?"

סאו נאכדעם גייט ער ארויסנעמען פון זיך אליינס, ווי קומט די חכמה מפוארה? דער רבי האט עס שוין געוואוסט בכח, אבער ער איז מוציא לפועל, ער ברענגט ארויס א חכמה מפוארה פון דעם רבי דורך דעם תלמיד.

"מה שאלתך עד חצי המלכות"

אזוי ווי ווען זי לערנט אז דער מלך זאגט, "מה שאלתך עד חצי המלכות", די שאלה פון דעם תלמיד קען ברענגען עד חצי המלכות.

סיכום — דער בויגן פון פרק ה'

אזוי ווי ס'שטייט אין פרק ה', ס'איז זייער אינטערעסאנט, מ'האט געלערנט אז מ'דארף מכבד זיין דעם רבי, און אין די סוף האט מען געלערנט אז דער רבי דארף אויך מכבד זיין דעם תלמיד.

Generated by Shiur Upload Automation